

Neolit

Neolithic

Boleradice (okr. Břeclav)

„Vorlíčky“, parc. č. 3725/2.

Lengyelská kultura. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Regionální muzeum v Mikulově, p. o.

Lokalizace: S-JTSK: -586279, -1187551; -586334, -1187629; -586337, -1187681; -586241, -1187675

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou základní technické vybavenosti pro následnou stavbu rodinných domů, tedy inženýrskými sítěmi a komunikací. Vlastní výzkum probíhal v souběhu s vlastní stavbou, a sice od září do prosince 2024.

Stavba se nacházela na mírném svahu orientovaném na severovýchod, a především na jeho spočinku, odkud se otevírá široký pohled nad údolí říčky Haraska. Lokalita je známá z leteckých snímků, na kterých je možné rozeznat několikanásobné kruhové porostové příznaky. V létě roku 2009 zde provedl sondáž J. Unger a na řezu struktury se mu podařilo zachytit dvojité kruhový příkop, který interpretoval jako rondeloid z doby bronzové (Unger 2009). Jeho dataci však lze vzhledem k nízkému množství získaného materiálu považovat za problematickou.

Stavební zábor do prostoru kruhového areálu nezasahoval, nacházel se však v jeho těsné blízkosti. Geologické podloží lokality je tvořeno sprašemi, které jsou uloženy relativně mělko pod povrchem (do cca 40 cm). Ve středu stavby se však nachází cca 1 m

mocná terénní deprese/rýha vyplněná svahovými sedimenty. Přibližně 1 m pod vrstvami spraše je možné rozeznat pohřbenou půdu ze starších fází pleistocénu. Je však bez archeologických nálezů. Nadmořská výška se zde pohybuje od 225 do 240 m.

V průběhu zemních prací se podařilo zachytit několik desítek archeologických objektů. Na základě získaného materiálu je můžeme datovat do období lengyelské kultury a dále do doby halštatské a laténské (viz oddíl Doba železná).

Období lengyelské kultury bylo na lokalitě zastoupeno především stavebními a sídlištními jámami (obr. 1) obsahujícími četný především keramický inventář (také fragmenty bíle malované keramiky), méně potom kostí a štípané kamenné industrie. Lokalizováno bylo také několik žlabovitých objektů o rozměrech cca 2 × 0,5 m a hloubce 1 m, ovšem téměř bez datovacího materiálu. Vyšší struktury, případně jejich orientaci, se nepodařilo identifikovat. Částečně odkrytému půdorysu dlouhého domu by mohlo náležet 10 kůlových jam situovaných v jedné řadě.

Během výzkumu se podařilo zdokumentovat část polykulturní lokality s osídlením zastoupeným několika pravěkými obdobími, což dokládá oblíbenost místa. Strategičnost lokality zřejmě spočívala i ve velmi dobrém výhledu do okolí. V současné době se však na místě nenachází vodní zdroj, a celý prostor je navíc značně ovlivněn svahovou erozí.

Literatura

Unger, J. 2009: Boleradice 2009. Rkp. nálezové zprávy č. j. 32/10.

Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Ústav archeologické památkové péče, v. v. i. DOI: 10.60585/M-TX-202300220.

Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202300220>.

Summary

Part of a multi-period settlement at the site known as ‘Vorlíčky’, including several features dating to the Lengyel culture period (Fig. 1), was uncovered during a rescue archaeological excavation on the south-western edge of the built-up area of Boleradice (Břeclav District).

Richard Bíško

Obr. 1. Boleradice. Objekt lengyelské kultury č. 514. Foto R. Bíško.

Fig. 1. Boleradice. Feature No. 514 of the Lengyel culture. Photo by R. Bíško.

Bošovice (okr. Vyškov)

„Příděl u háječka“, „Novosady“.

Lengyelská kultura. Sídliště, příkopové ohrazení. Geofyzikální průzkum. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.0512936N, 16.8521072E

Již od roku 2020 probíhá systematický výzkum lengyelského osídlení v prostoru Ždánického lesa a jeho blízkého okolí, v rámci kterého se zde podařilo prokázat dříve neznámý fenomén budování ohrazených areálů zpravidla nepravidelně oválného tvaru. Těchto, příkopy a valy vymezených areálů, registrujeme aktuálně

šest, přičemž z prostorového hlediska se váží především do střední a východní část Ždánického lesa (cf. Čížmář et al. 2021; Urban, Bartík 2022; Bartík, Urban 2023a; 2023b; Bartík et al. 2023). V roce 2024 se podařilo prokázat existenci dalšího ohrazení, tentokrát však na západním okraji zájmové oblasti, u jižního okraje katastru obce Bošovice, v poloze „Příděl u háječka“. Ohrazení bylo identifikováno díky porostovým příznakům na ortosnímčích zemského povrchu (obr. 2) a následně zkoumáno povrchovými sběry a geofyzikálním měřením. Lokalita se rozprostírá na mírném svahu uklánějícím se k jihu až jihozápadu od kóty „Novosady“ (350,3 m) s nadmořskou výškou oscilující od 325 do 352 m n. m. Geologické podloží je tvořeno převážně spraší. Ohrazení má nepravidelně oválný tvar o rozměrech 300 × 200 m a sestává z dvojice příkopů, které probíhají paralelně vedle sebe ve vzdálenosti 6–8 m. Geofyzikální prospekce se navíc podařilo prokázat i existenci cca 0,8 až 1 m širokého palisádového žlabu, který není patrný na leteckých snímcích, a jenž obíhá vnější příkop téměř po celém obvodu ve vzdálenosti 5–6 m od jeho vnější hrany. Ohrazení je přerušeno několika vstupy s bránami v podobě vně vytažených nebo do tvaru písmene „L“ zahnutých antů. Uvnitř ohrazení se nachází stovky zahloubených objektů, navíc s náznaky urbanistického uspořádání zástavby. Další, avšak ne již tak husté, koncentrace potenciálních objektů se nacházejí i mimo prostor ohrazení, a to do všech světových stran. Za zmínku stojí především výskyt charakteristických rozměrných hliníků, z nichž některé jsou prstencovitě rozmístěny okolo ohrazeného areálu, a další skupina se nachází zejména severovýchodně od něj. Dosavadními povrchovými průzkumy byla získána menší kolekce archeologického materiálu obsahujícího kromě několika atypických střepů především štípanou kamennou industrii, zhotovenou primárně z rohovce typu Krumlovský les, variety II a tři kusy broušené industrie (dva úštěpy a polotovar sekerky) z metabazitu typu Želešice. Uvedené nálezy korespondují s předpokládaným datováním osídlení do mladší až pozdní fáze mladého neolitu. Reálné stáří fortifikace odhalí až řádný sondážní výzkum. Ohrazený areál je pravděpodobně součástí mnohahektarového sídliště, jehož celkový rozsah a struktura

budou předmětem dalšího výzkumu. Je vysoce pravděpodobné, že s tímto sídlištěm souvisejí (a mohou tvořit jeho jižní okraj) nepočtené nálezy lengyelské kultury, které byly v minulosti získány povrchovými sběry přibližně 350 m jihozápadně od jižního okraje ohrazení (cf. Kuča, Škrdla 2011).

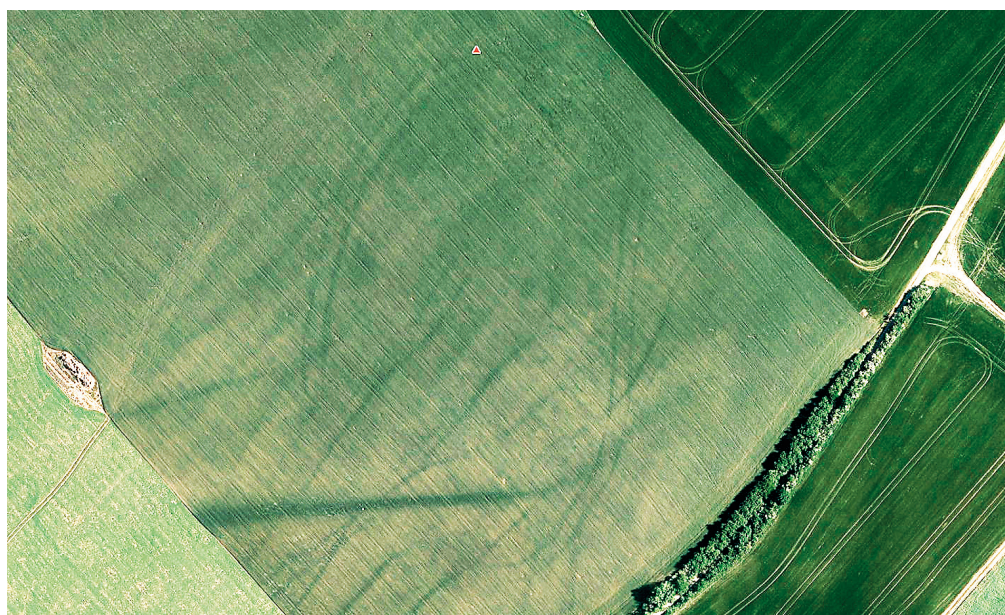
Literatura

- Bartík, J., Urban, E. 2023a: Lovčice (k. ú. Lovčice u Kyjova, okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 64(1), 187.
- Bartík, J., Urban, E. 2023b: Ždánice (k. ú. Ždánice, okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 64(1), 187.
- Bartík, J., Urban, E., Cibulka, D., Vrána, L. 2023: Snovídky (okr. Vyškov). *Přehled výzkumů* 64(1), 195–196.
- Čížmář, I., Hajnalová, M., Martínek, J., Parma, D., Popelka, M., Urban, E. 2021: Nová pravěká ohrazení na Vyškovsku. Výsledky využití digitálních výškopisných modelů a terénní prospekce v roce 2020. *Pravěk. Nová řada* 29, 193–208.
- Kuča, M., Škrdla, P. 2011: Bošovice (okr. Vyškov). *Přehled výzkumů*, 52(1), 159–160.
- Urban, E., Bartík, J. 2022: Mouřínov (okr. Vyškov). *Přehled výzkumů* 63(1), 202.

Summary

In 2024, a Lengyel enclosed site was discovered on the western edge of the Ždánický les, near the southern boundary of the Bošovice cadastral area, in the ‘Příděl u háječka’ field (Vyškov District). The enclosure was identified through cropmarks visible on orthoimages of the Earth’s surface (Fig. 2) and was subsequently investigated using surface and geophysical survey. The enclosure has an irregularly oval shape measuring 300 × 200 m and consists of two parallel ditches situated 6–8 m apart. A geophysical survey also confirmed the existence of a palisade trench, which runs around the outer ditch, 5–6 m from its outer edge for almost the entire perimeter. The enclosure is interrupted by several entrances. It forms part of a multi-hectare settlement, which will be the subject of further research.

Jaroslav Bartík, David Cibulka, Eliáš Urban

0 150 m

Obr. 2. Bošovice. Porostové příznaky ohrazení. Podkladová mapa: mapy.cz; autor J. Bartík, D. Cibulka.

Fig. 2. Bošovice. Cropmarks of the enclosure. Base map: mapy.cz; author J. Bartík, D. Cibulka.

Brno (k. ú. Kníničky, okr. Brno-město)

Ul. K Bukovinám, ul. U Památníku.

Lengyelská kultura. Sídliště. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum.
Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2354428N, 16.5268242E

V průběhu záchranného archeologického výzkumu uskutečněného na katastrálním území Kníničky (okr. Brno-město) byly při realizaci projektu „Kníničky. REKO MS Brno – K Bukovinám + 1“ objeveny čtyři sídlištní objekty v ulici K Bukovinám a jeden sídlištní objekt v ulici U Památníku. Všechny zahluobené objekty byly zjištěny v přípojkách k jednotlivým rodinným domům. Zdá se tedy, že sídliště pokračuje na mírné návrší severozápadním směrem. Nově objevené objekty představují pozůstatky dosud neevidované lokality lengyelského stáří (případně jeden objekt můžeme zařadit do období jordanovské kultury).

Literatura

Matějčková, A. 2024: *Brno – „Kníničky. REKO MS Brno – K Bukovinám + 1“*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 501/24. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Ústav archeologické památkové péče, v. v. i. DOI: 10.60585/M-TX-202500077. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202500077>.

Summary

A total of five sunken features of the Lengyel culture were identified during a rescue archaeological excavation prompted by the construction of utility networks for family houses in the cadastral area of Kníničky (Brno-City District), in K Bukovinám and U Památníku streets.

Andrea Matějčková

Brno (k. ú. Maloměřice, okr. Brno-město)

Ul. Obřanská č. p. 63600, parc. č. 644/1.

Kultura vypíchané keramiky. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.
Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2257378N, 16.6462936E

V průběhu skrývky předcházející výstavbě nového Centra obchodu a služeb v Brně-Maloměřicích byl v blízkosti areálu tepláren na Obřanské ulici objeven jeden sídlištní objekt, který lze na základě získaného keramického materiálu přiřadit patrně kultuře s vypíchanou keramikou.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

During topsoil stripping conducted before the construction of a new Commercial Centre in Brno (Maloměřice cadastral area, Brno-City District), a single settlement feature was discovered near the heating plant complex in Obřanská Street. Based on the recovered pottery, it can most likely be attributed to the Stroke-Ornamented Ware culture.

Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Ponava, okr. Brno-město)

Ul. Štefánikova č. p. 32.

Zemědělský pravěk. Sídliště. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum.
Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -598353.3, -1158941.5

Během stavební akce v průběhu měsíců března až června 2024 vyvolané opravou havarijního stavu kanalizace a zrušení vodovodních přípojek, došlo na ulici Štefánikova v Brně-Ponavě v průjezdu do vnitrobloku domu č. p. 32 ke zjištění sídlištní jámy pravděpodobně pravěkého stáří.

Literatura

Matějčková, A. 2024: *Brno-Ponava, ul. Štefánikova 32*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 502/24. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Ústav archeologické památkové péče, v. v. i. DOI: 10.60585/M-TX-202500076. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202500076>.

Summary

A settlement pit, presumably of prehistoric origin, was discovered in the courtyard entry at 32 Štefánikova Street in Brno (Ponava cadastral area, Brno-City District) during construction work carried out between March and June 2024, which was prompted by emergency sewer repairs and the removal of water connection.

Andrea Matějčková

Brno (k. ú. Veveří, okr. Brno-město)

Brno-střed; Ul. Dřevařská, parc. č. 1673/1.

Zemědělský pravěk. Sídliště. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2095139N, 16.6028608E

V roce 2024 došlo v Dřevařské ulici v městské části Brno-střed k rekonstrukci vodovodu, během které byla objevena dosud neznámá pravěká lokalita. Výkopem v blízkosti křižovatky s ulicí Štefánikovou byly porušeny tři zahluobené archeologické objekty, které lze dle nepočetného keramického materiálu datovat obecně do období zemědělského pravěku (od mladší doby kamenné do starší doby železné).

Literatura

Neuvedeno.

Summary

In 2024, during water supply reconstruction in Dřevařská Street in Brno (Brno-City District), a previously unknown prehistoric site was discovered. Excavation near the junction with Štefánikova Street disturbed three sunken archaeological features which, based on a small amount of ceramic material, can be broadly dated to the prehistoric farming period (from the Neolithic to the Early Iron Age).

Jiří Zubalík

Bulhary (okr. Břeclav)**„Au Äcker“, parc. č. 910/4.**

Kultura lineární keramiky, železovská skupina, kultura vypíchané keramiky. Příkopové ohrazení, sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Regionální muzeum v Mikulově, p. o., př. č. 57/2024.

Lokalizace: S-JTSK: -591898, -1202526

Přítomnost neolitického osídlení v trati „Au Äcker“ je známa již z konce 70. let 20. století (Dočkal 1980), později v této poloze prováděli sondážní výzkum J. Peška a I. Rakovský (1990). Na jaře roku 2024 provedlo Regionální muzeum v Mikulově, p. o., záchranný archeologický výzkum v rámci připravované stavby nové vozovky a inženýrských sítí pro další výstavbu rodinných domů. Lokalita se nachází na jihovýchodním okraji intravilánu Bulhar na vysoké pravobřežní terase řeky Dyje. Podloží je zde tvořeno sprašemi, místy promísenými s písky. Během záchranného výzkumu zde bylo objeveno celkem 27 zahlučených objektů a 26 kůlových jamek z neolitu, eneolitu, starší doby bronzové a laténu včetně možných hrobových jam z konce 2. světové války.

Do období kultury s lineární keramikou byly datovány čtyři objekty, které obsahovaly charakteristický materiál reprezentovaný notovou výzdobou s ojedinělým výskytem železovského motivu, v jednom případě byla na drobném fragmentu zjištěna hřebenová výzdoba, která by mohla být spojená s bukovohorskou keramikou. S lineární keramikou jsou spojeny i nálezy mazanice, zvířecích kostí, malého množství štípané a ostatní kamenné industrie.

Významnou komponentu zde tvoří následné osídlení s vypíchanou keramikou staršího stupně, ze kterého bylo objeveno pět zahlučených struktur, včetně hrotitého příkopu (obr. 3), který byl součástí ohrazeného areálu. Dva objekty obsahovaly velké množství nálezů, přičemž obj. 516 charakterizuje vysoká koncentrace běžného odpadu s výrazně fragmentární keramikou a zvířecími kostmi. Nálezy v obj. 513 byly méně fragmentární a byly zde objeveny početné pozůstatky dílenského odpadu na výrobu šperků z ulit zubovce dunajského a ojediněle i jiných druhů plžů. Ve hrotitém příkopu o max. hloubce 260 cm od úrovně ornice,

bylo nalezeno menší množství odpadu, ovšem díky nálezům kostí v celém průběhu stratigrafie bude možné stáří ověřit díky radiokarbonovému datování, dále byly odebrány i vzorky na OSL datování. Na sousedních parcelách východně od výzkumné plochy bylo v červenci provedeno geofyzikální měření, které prokázalo přítomnost průběžného příkopového ohrazení.

V objektech s vypíchanou keramikou bylo nalezeno velké množství zvířecích kostí a štípané kamenné industrie, v jejímž surovinovém spektru dominoval rohovec typu Krumlovský les, varieta II. Dále odtud pochází fragmentární broušená i ostatní kamenná industrie a menší množství mazanice a kostěné industrie. Ojedinělý je nález koprolitu masožravého zvířete. Další fáze výzkumu by měla následovat v roce 2025.

Literatura**Dočkal, J. 1980:** Prähistorische Funde aus Bulhary (Bez. Břeclav).*Přehled výzkumů 1978, 72.***Peška, J., Rakovský, I. 1990:** Siedlung des Volkes mit Stichband-keramik in Bulhary (Bez. Břeclav). *Přehled výzkumů 32, 22–23.***Summary**

In spring 2024, the Regional Museum in Mikulov carried out a rescue excavation ahead of construction work for a new road and housing development. The site, situated on the south-eastern edge of Bulhary (Břeclav District), revealed 27 sunken features and 26 postholes dating to the Neolithic, Eneolithic, Early Bronze Age, and La Tène periods. In four Linear Pottery culture features, ceramics were found bearing music-note decoration, and more rarely, motifs associated with the Želiezovce and Bükk styles. The Stroke-ornamented ware culture pottery was discovered alongside numerous finds of chipped stone industry, animal bones, and workshop waste from the production of jewellery, primarily made from Theodoxus danubialis bones. A significant find was a V-shaped ditch (Fig. 3) containing pottery of the Stroke-ornamented Ware culture, which formed part of an enclosed settlement.

Kristína Piačková, František Trampota**Obr. 3.** Bulhary. Profil neolitického hrotitého příkopu. Foto F. Trampota.**Fig. 3.** Bulhary. Profile of a Neolithic V-shaped ditch. Photo by F. Trampota.**Bystřice pod Hostýnem** (okr. Kroměříž)**Ul. Holešovská, parc. č. 459/42 a 459/58.**

Neolit. Sídliště. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu:

Muzeum Kroměřížska, p. o., inv. č. AU544–AU546.

Lokalizace: WGS-84: 17.66059E, 49.39490N

Při zemních pracích souvisejících s pokládkou kabelového vedení do zemní rýhy (přeložka vedení vysokého napětí) byly v listopadu 2024 na parcelách č. 459/42 a 459/58 registrovány dva zahlučené archeologické objekty, které byly v rámci záchranného archeologického výzkumu zdokumentovány, ovzorkovány a zaměřeny. Po funkční stránce se jednalo o rozsáhlejší, nejspíše exploatační objekt a sídlištní (snad zásobní) jámu. Situace jsou datovány ojedinělým materiálem získaným vzorkováním výplně jednoho z objektů do neolitu (pravděpodobně do kultury s lineární keramikou). Prozkoumané objekty indikují přítomnost neolitické osady ležící jihozápadně od města Bystřice pod Hostýnem, v místě původního průmyslového areálu (zrušené Impregny). Mohou souviset s osídlením uváděným ve Státním archeologickém seznamu (SAS) v prostoru cca 200 m severně vzdálené čerpací stanice, odkud jsou vzpomínány nálezy sběrového charakteru už z devadesátých let minulého století. Podle

zápisu se zde J. Kohoutkovi z Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., podařilo při sledování výkopu doložit existenci pravěké osady z období mladší/pozdní doby kamenné. V odkazu na literaturu (Kohoutek 1994, 261–273) ani v katalogu výzkumů provedených stejným pracovištěm (Čižmář et al. eds. 2000) se však tuto informaci nepodařilo verifikovat.

Literatura

- Čižmář, M., Geislerová, K., Unger, J. (eds.) 2000: *Výzkumy – Ausgrabungen 1993–1998*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.
- Kohoutek, J. 1994: Nová pravěká výšinná sídliště na východní Moravě. *Pravěk. Nová řada* 1992/2, 261–273.
- SAS: Čerpací stanice – Území s archeologickými nálezy. Bystřice pod Hostýnem. In: *Národní památkový ústav. Státní archeologický seznam ČR* [online]. © 2025. [cit. 2025-06-10]. ID SAS 27958. Dostupné z: <https://isad.npu.cz/cerpaci-stanice-27958>.

Summary

Two archaeological features broadly dated to the Neolithic period (most likely to the Linear Pottery culture) were investigated during the high-voltage cable installation in Holešovská Street (Bystřice pod Hostýnem cadastral area, Kroměříž District).

Miroslav Popelka

Černá Hora (okr. Blansko)

Selkov; Ul. Pod Kaštany, parc. č. 1292/15.

Mladší neolit. Sídliště. Skupina/síť sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4148383, 16.5644117

Při výkopu pro kabel nízkého napětí vedoucí přes známou archeologickou lokalitu Selkov, ležící zhruba 1 km západně od centra Černé Hory nad potokem Býkovkou, byl 31. 10. 2024 na parcele č. 1292/15 v ohybu výkopu zjištěn jediný tmavě zbarvený objekt 501 mísovité zahloubený do sprašového podloží, který však neobsahoval žádné archeologické nálezy, pouze ojedinělé drobné záněsy a uhlíky. Objekt byl zhruba 1,7 m široký a hluboký 0,3 m. Vzhledem k jeho blízkosti s nedávno zkoumaným mladoneolitickým objektem 501 na sousední parcele (viz Novák 2023), lze předpokládat, že objekt bude součástí stejného sídlištního areálu kultury s moravskou malovanou keramikou, který byl v této lokalitě v minulosti již několikrát doložen příležitostnými výzkumy a sběry (Štrof 1985, 93; Lečbych 2010; 2011; Přichystal 2012; Bartík 2020, 83).

Literatura

- Bartík, J. 2020: Příchod zemědělců. In: M. Novák (ed.): *Blanensko a Moravský kras v pravěku*. Blansko: Muzeum Blanenska, p. o., 57–89.
- Lečbych, M. 2010: Černá Hora (okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 51, 310.
- Lečbych, M. 2011: Černá Hora (okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 52, 161.
- Novák, M. 2023: Černá Hora (okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 64(1), 173–174.
- Přichystal, M. 2012: Černá Hora (okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 53(1), 127–128.
- Štrof, A. 1985: Übersicht neuer Lokalitäten und Funde in der Boskovicer Furche (Bez. Blansko). *Přehled výzkumů* 1983, 91–98.

Summary

A settlement feature, most likely dating to the Late Neolithic period, was investigated during the installation of a low-voltage

cable on plot No. 1292/15 in Černá Hora (Blansko District). The location is known as the Selkov site, and the feature is probably associated with the nearby Lengyel culture settlement (cf. Štrof 1985, 93; Lečbych 2010; 2011; Přichystal 2012; Bartík 2020, 83).

Marek Novák

Dešná (k. ú. Hluboká, okr. Jindřichův Hradec)

„Mühlfeld“, „U Remízku“, parc. č. 1022–1030.

Lengyelská kultura. Sídliště. Dílenský areál. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9228792N, 15.5093492E

V rámci systematických povrchových prospekcií zaměřených na poznání neolitického osídlení v regionu meziříčí Želetavky a Moravské Dyje na západní Moravě se podařilo objevit několik desítek nových, doposud neznámých sídlišť lengyelské kultury. Již na několika z nich pak byla identifikována existence sekundárních dílen na produkci broušené kamenné industrie, které zpracovávaly lokální porfyrické mikrodiority (Bartík et al. 2024). Prozatím největší množství dat a nálezů pochází ze sídlištně-dílenského areálu identifikovaného v původní trati „Mühlfeld“ (dnes „U Remízku“), na katastru Hluboká (část obce Dešná), nedaleko od státní hranice s Rakouskem. Lokalita se rozprostírá v centrální a severní části nad okolním terénem mírně vyvýšeného platá, s vrcholovou kótou 500,9 m, bez přímé vazby na vodní tok. V okruhu několika set metrů od lokality se však na české i rakouské straně hranice nachází několik pramenišť. Geologické podloží je zde tvořeno rekrystalizovanými granulitami moldanubika, a částečně deluvioeolickými sedimenty a sprašovými hlínami. Podle údajů na některých geologických mapách zde má vystupovat také žíla „monzonitische Porphyrit“ (Thiele et al. 1987, N. 17) či mikromonzodioritu orientovaná ve směru SV–JZ (Jenček et al. 1991, 26). Ve skutečnosti byl ovšem geologickým mapováním vyznačen rozptýlený archeologický artefakt, tedy úštěpů porfyrického mikrodioritu, které byly na lokalitu doneseny pravěkým člověkem (viz níže).

Díky zaměřování polohy každého nalezeného artefaktu jsme byli schopni blíže sledovat prostorovou distribuci jednotlivých skupin archeologického materiálu. Dosavadní výsledky ukazují rozptýlený nálezu na ploše o rozměrech cca 250 × 150 m. Mezi nálezy převládá odpad z výroby broušené kamenné industrie (převážně úštěpy středních a malých rozměrů, v menší míře polotovary a vývrtky z porfyrického mikrodioritu; obr. 4), získána byla ale i kolekce štípané kamenné industrie (zhotovená převážně z lokálních surovin) a nevýrazné keramiky, která umožňuje prozatím pouze rámcové datování do mladšího stupně lengyelské kultury. S intenzivní výrobní činností pak souvisí nálezy několika otloukačů.

Z hlediska plošné distribuce netvoří výrobní odpad výraznější koncentrace a je rozptýlen po celé ploše sídliště. Cílem budoucího výzkumu bude realizace geofyzikální prospekce a dalších povrchových sběrů, které by zahustily množství povrchových nálezů a umožnily by ověřit existenci určité specializované zóny v rámci sídliště či vazbu výroby na konkrétní objekt/y.

Zpracovávané porfyrické mikrodiority pochází s největší pravděpodobností z nedávno objeveného zdroje a primární dílny na katastru Václavova u Chvaletína (část obce Písečné), nacházející se cca 8 km severozápadně od sídliště u Hluboké. Surovina byla do prostoru sekundární dílny transportována

v podobě hrubě osekáných bloků a iniciálních polotovárů, které zde byly dále jemněji tvarovány do podoby finálních polotovárů určených k vrtání a broušení. Po typologické stránce máme doloženou výrobu vrtaných sekeromlatů a motyk a v menší míře nevrtaných seker. S ohledem na fakt, že podobných sídlišť mladšího stupně lengyelské kultury s různou mírou intenzity zpracovávání této suroviny na produkci broušené industrie evidujeme na katastrech sousedních obcí (včetně rakouské strany) již více jak tři desítky, odkrývá se před námi velmi zajímavý exploatační a výrobně-distribuční mikroregion, jehož výzkum si zaslouží v budoucnu náležitou pozornost.

Obr. 4. Dešná. Výběr dílenského odpadu z porfyritického mikrodioritu. Foto J. Bartík.

Fig. 4. Dešná. Selection of the workshop waste from porphyritic microdiorite. Photo by J. Bartík.

Literatura

Bartík, J., Vokáč, M., Přichystal, A., Rohovský, T. 2024: Nový výzkum exploatace porfyritického mikrodioritu na moravsko-rakouském pomezí v období lengyelské kultury a jeho přínos pro poznání dílenských areálů na produkci broušené kamenné industrie. In: P. Schindlerová et al. (eds.): *Otázky neolitu a eneolitu našich zemí*. 43. ročník odborné archeologické konference, Praha, 25. 9. – 27. 9. 2024. *Kniha abstraktů*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 19–20.

Jenček, V. et al. 1991: *Vysvětlivky k základní geologické mapě ČSFR 1 : 25 000. List 33-214 Uherčice*. Praha: Český geologický ústav.

Thiele, O. et al. 1987: *Geologische Karte der Republik Österreich 1 : 50 000. Blatt 7 Gross Siegharts (6911)*. Wien: Geologische Bundesanstalt.

Summary

In 2024, a settlement dating to the later stage of the Lengyel culture was discovered and investigated through surface surveys in the 'Mühlfeld' field (nowadays 'U Remízku') in the cadastral area of Hluboká (part of Dešná, Jindřichův Hradec District). The site yielded evidence of a secondary workshop for the production of polished stone tools using local porphyritic microdiorites. The prospectors to date recorded artefacts scattered across an area measuring approximately 250 × 150 m. The majority of finds consist of waste from the production of polished stone tools (mostly medium and small flakes, with a smaller number of semi-finished products and drillcores; Fig. 4). An assemblage

of chipped stone industry (mostly made of local raw materials), non-characteristic pottery, and several hammerstones were also recovered. Given that over 30 settlements from the later stage of the Lengyel culture with varying intensity of raw material processing for polished stone industry production have already been recorded in the cadastral areas of neighbouring villages (including sites on the Austrian side; Bartík et al. 2024), an interesting micro-region focused on exploitation, production, and distribution is beginning to emerge, which certainly calls for detailed future research.

Jaroslav Bartík, Milan Vokáč, Tomáš Klouda

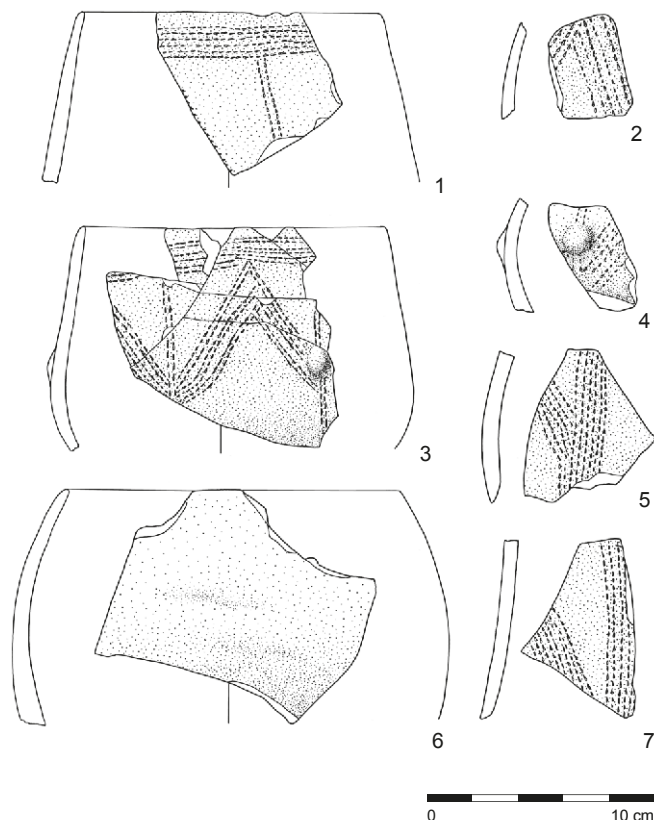
Dobšice (k. ú. Dobšice u Znojma, okr. Znojmo)

Ul. Sadová č. p. 614, parc. č. 524/1.

Kultura vypíchané keramiky. Sídliště. Vertikální řez. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Jihomoravské muzeum ve Znojmě, p. o., inv. č. A 31679/1-13.

Lokalizace: WGS-84: 48.8516994N, 16.0874525E

Dne 19. 10. 2024 byl pracovníkům Jihomoravského muzea ve Znojmě ohlášeno nález pravěké keramiky, ke kterému došlo v souvislosti s výkopem základového pasu pro plot. Po příjezdu na lokalitu byl ve výkopu zjištěn jeden porušený archeologický objekt, patrný v půdorysu i na profilu základového pasu. Objekt byl následně začištěn a neodobrovaná část v půdorysu exkavována. Jednalo se o nevelkou, 160 cm dlouhou a 50 cm hlubokou sídlištní jámu s rovnými stěnami, které se sbíhaly směrem k nepravidelnému dnu. Na základě získané kolekce keramického materiálu (obr. 5) můžeme zahluobený objekt datovat do kultury s vypíchanou keramikou.

Obr. 5. Dobšice. Vybrané nálezy keramiky. Autor R. Hetflaiš.

Fig. 5. Dobšice. Selected pottery finds. Author R. Hetflaiš.

Literatura

AMČR: Záznam M-202405166 [cit. 2025-06-10]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://amcr.aiscr.cz/id/M-202405166>.

Summary

A sunken feature, disturbed by a foundation trench for a fence, was excavated in Sadová Street (Dobšice cadastral area, Znojmo District). The recovered pottery (Fig. 5) attributes the feature to the Stroke-Ornamented Ware culture.

David Rožnovský, Rostislav Hetflaiš, Zdeněk Veselý

Dukovany (k. ú. Skryje nad Jihlavou, okr. Třebíč) „Hřebec“.

Lengyelská kultura. Neurčený areál. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1062167N, 16.1472333E

V rámci realizace projektu regionální spolupráce „Střední Pohlaví jako součást historické stezky spojující Českomoravskou vrchovinu s jihomoravskými úvaly“ probíhaly v roce 2024 v prostoru vodních nádrží Mohelno a Dalešice terénní povrchové prospekce. Jejich hlavním cílem bylo monitorování a dokumentace intenzivní vodní eroze, která díky neustálému kolísání hladiny způsobuje rozplavování pokryvných sedimentů na březích nádrží, a tím i odkrývá dosud neznámé archeologické lokality. Při pravidelných odstávkách přečerpávací elektrárny Dalešice jsou proto prováděny celodenní prospekce s pomocí raftu, který umožňuje efektivní pohyb v prostoru nádrží a zároveň možnost průzkumu i některých ze břehů špatně dostupných míst.

Průzkum v roce 2024 přinesl, mimo jiné objevy, nové informace o lidských aktivitách v poloze „Hřebec“, situované 15–25 m nad pravým břehem řeky Jihlavy na severním okraji katastru obce Dukovany (k. ú. Skryje nad Jihlavou). Zájmová poloha je tvořena ostrožnou vybíhající směrem k severovýchodu do jednoho z původních meandrů řeky Jihlavy s nadmořskou výškou oscilující od 290 do 325 m. Archeologické nálezy se prozatím daří nalézat pouze na jihovýchodních svazích ostrožny v nadmořské výšce 290 až 300 m. Doposud byly z této polohy evidovány pouze nepočetné štípané artefakty z období mladého paleolitu (cf. Knotek, Škrdla 2015), nově však bylo při povrchovém průzkumu erodovaných svahů zájmové lokality nalezeno také několik kamenných artefaktů indikujících zde lidské aktivity v období neolitu. Reprezentovány jsou drobnou, kompletně dochovanou, mírně trapézovitou

sekerkou se zaobleně obdélným příčným průřezem z metabazitu typu Jizerské hory (rozměry: 44 × 40 × 12,5 mm, hmotnost: 35,7 g, obr. 6) a čtyřmi nepatinovanými štípanými artefakty (tři fragmenty čepelí a čepelové škrabadlo s bilaterální retuší), které můžeme datovat do období mladého neolitu. Magnetická susceptibilita sekerky se pohybuje mezi 0,280–0,320 × 10⁻³ SI jednotek.

Dosavadní nálezy prozatím neumožňují přesně specifikovat charakter lidských aktivit, nebo je označit jako sídlištní. Nelze ani vyloučit, že výše popsané nálezy z polohy „Hřebec“ souvisejí s rozsáhlým sídlištěm lengyelské kultury, které se rozprostíralo na druhém břehu řeky v poloze Mohelno – „Plevovce“ (Bartík et al. 2019). Lokalita bude nadále průběžně monitorována.

Literatura

Knotek, P., Škrdla, P. 2015: Dukovany (k. ú. Skryje nad Jihlavou, okr. Třebíč). *Přehled výzkumů* 56(1), 136.

Bartík, J., Škrdla, P., Novák, J. 2019: Mohelno-Plevovce v kontextu lokálního lengyelského osídlení a přírodního prostředí. *Přehled výzkumů* 60(1), 43–76.

Summary

In 2024, several surface surveys were conducted in the area around the Mohelno and Dalešice reservoirs. The investigation was prompted by the regional cooperation project ‘Middle course of the River Jihlava as part of the historical route connecting the Bohemian-Moravian Highlands with the South Moravian valleys’ and recorded previously unknown human activity in the ‘Hřebec’ field, located in the cadastral area of Skyje nad Jihlavou (Třebíč District). Finds from the site include a small, well-preserved, slightly trapezoidal stone axe with a rounded rectangular cross-section made of Jizerské hory-type metabasite (Fig. 6), and four unpatinated chipped stone artefacts. It cannot be ruled out that these finds from the ‘Hřebec’ field are connected with the extensive Lengyel culture settlement situated on the opposite bank of the river at the Mohelno – ‘Plevovce’ site (Bartík et al. 2019). The area will continue to be monitored.

Jaroslav Bartík, Petr Škrdla, Milan Vokáč, Aleš Hoch, Tomáš Rohovský, Marcel Lengyel

Holasovice (okr. Opava)

„Extravilán“, parc. č. 642/14.

Kultura lineární keramiky. Sídlíště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Ostravě.

Lokalizace: WGS-84: 49.9955578N, 17.8141883E

V jarních a letních měsících let 2023 a 2024 probíhal záchranný archeologický výzkum na katastru Holasovic, na parcele číslo 642/14, který souvisel se zemními pracemi při výstavbě rodinného domu a garáže. Na skryté ploše a v liniových výkopech bylo identifikováno celkem 98 objektů. Většinu z nich tvořily sloupové jámy, které však jen výjimečně obsahovaly nálezy. Podle celkové situace lze ale usuzovat, že na zkoumané ploše byla zachycena část dlouhého domu pětiřadé konstrukce. Sloupovou stavbu z každé strany lemovaly stavební jámy obsahující keramických materiál (obr. 7) náležející kultuře s lineární keramikou, přesněji jejímu mladšímu stupni, fázi IIb. Dům byl orientován přibližně ve směru SZ–JV. Neolitické stavební jámy byly částečně porušeny mladšími zásahy. Totožnou orientaci vykazovala i třetí zjištěná stavební jáma stejné datace, podél níž se opět nacházely sloupové jamky, zbytek stavby však pokračoval

Obr. 6. Dukovany. Kamenná sekerka. Foto J. Bartík.

Fig. 6. Dukovany. Stone axe. Photo by J. Bartík.

0 3 cm

mimo zkoumanou plochu. Do stejného období bylo možné zařadit i dvě zdokumentované pece a dalších osm sídlištních jam. Jednu z nich lze pravděpodobně interpretovat jako předpecní jámu. Vedle keramických nálezů zdobených rytými liniemi, notovými značkami, vrypy a plastickými výčnělky byla získána i menší kolekce štípané kamenné industrie a několik zlomků drticích podložek. Z nejbližšího okolí parcely je kultura s lineární keramikou známa ze záchranného výzkumu z roku 2011 (Hlas 2012, 129) a 2016 (Marethová 2017, 155). Na lokalitě bylo zachyceno také osídlení ze starší doby železné a doby římské (viz oddíl Doba železná a Doba římská a doba stěhování národů).

Obr. 7. Holasovice. Torzo keramické nádoby. Foto J. Motěšický.

Fig. 7. Holasovice. Fragment of ceramic vessel. Photo by J. Motěšický.

Literatura

Hlas, J. 2012: Holasovice (okr. Opava). *Přehled výzkumů* 53(1), 129.
Marethová, B. 2017: Holasovice (okr. Opava). *Přehled výzkumů* 58(1), 155.

Summary

During the spring and summer of 2023 and 2024, a rescue archaeological excavation was carried out on plot No. 642/14 in the cadastral area of Holasovice (Opava District). The excavation revealed part of a settlement dated, based on the pottery finds (Fig. 7), to the later phase of the Linear Pottery culture. Several partially preserved longhouse foundations, kilns, and other settlement features were documented.

Jindřich Hlas, Jiří Motěšický

Hulín (okr. Kroměříž)

Ul. Holešovská; „Višňovce“, parc. č. 4451/7 a 4451/1.

Zemědělský pravěk, kultura lineární keramiky, moravská malovaná keramika (neolit). Sídliště. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o., inv. č. AU312–AU322.

Lokalizace: WGS-84: 49.3187300N, 17.4817200E

Při pokládce kabelového vedení do zemní rýhy byly v lednu 2024 na parcelách č. 4451/7 a 4451/1 na katastru Hulína, na ul. Holešovská registrovány celkem tři zahluobené archeologické objekty, které byly v rámci záchranného archeologického

výzkumu zdokumentovány, ovzorkovány a zaměřeny. Jednalo se o dvě sídlištní jámy a jeden rozměrný objekt nejspíše exploatační funkce. Situace jsou datovány do neolitu (kultura s lineární keramikou, kultura s moravskou malovanou keramikou) a obecně do pravěkého období (zemědělský pravěk). Prozkoumané situace souvisí s rozsáhlým sídlištěm, zkoumaným v trati „Višňovce“ nejintenzivněji v letech 2007 a 2010 v souvislosti s výstavbou trasy a mimoúrovňového křížení komunikace R55 na lokalitě Hulín-Pravčice 2 (Kalábek et al. 2010, 42–58).

Literatura

Kalábek, M., Kalábková, P., Kočár, P., Kočárová, R. 2010: Největší lengyelská stavba z Hulína-Pravčic 2 (struktura 45). In: M. Bém, J. Peška (eds.): *Ročenka 2009*. Olomouc: Archeologické centrum Olomouc, 42–58.

Summary

Three archaeological features were documented in a trench for the cable installation on plot No. 4451/7 and 4451/1 in Holešovská Street (Hulín cadastral area, Kroměříž District). Two of them were settlement pits, and one was a large feature, probably of an exploitation function. The features are dated to the Neolithic period (Linear Pottery culture, Moravian Painted Ware culture) and, more broadly, to the farming prehistoric period. The excavated archaeological contexts are associated with an extensive settlement previously investigated in the ‘Višňovce’ field during the construction of the R55 road and grade-separated junction at the Hulín – Pravčice 2 site (Kalábek et al. 2010, 42–58).

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Ivančice (k. ú. Hrubšice, okr. Brno-venkov)

Hrubšice; „za zámek“.

Kultura lineární keramiky. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum.

Lokalizace: WGS-84: 49.0898889N, 16.3075294E

V průběhu roku 2024 proběhlo v katastru Hrubšic několik záchranných archeologických výzkumů před výstavbou rodinných domů. Zkoumáno bylo rovinné sídliště kultury s lineární keramikou na polykulturní lokalitě, která byla identifikována už v roce 2021 při výstavbě místní komunikace a sítí (Bučová Čerňavová 2022). Lokalita leží v rovinatém terénu nivy řeky Jihlavy, který se mírně zvedá v západním směru. Kromě sídlištních a exploatačních jam byla identifikována také jednokomorová pec a torza půdorysů dvou dlouhých domů s orientací SZ–JV. Pec byla situována v hliníku a její dno bylo tvořeno říčními valouny s hliněným výmazem. Inventář movitých nálezů obsahoval fragmenty keramiky, kamennou i kostěnou industrii a zvířecí osteologický materiál.

Literatura

Bučová Čerňavová, K. 2022: *Hrubšice – výstavba 27 RD na parcele 281/2 – kanalizace, vodovod*. Rkp. nálevové zprávy č. akce 32/2020. Uloženo: Archiv nálevové zprávy, Archeologický ústav MZM. DOI: 10.60585/M-TX-202300300. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202300300>.

Summary

In 2024, several rescue excavations were conducted behind the chateau in the Hrubšice cadastral area (Brno-Country District) prior to the construction of family houses. The excavations focused on a flatland settlement of the Linear Pottery culture

within a multi-period site that had already been identified in 2021 during the construction of a road and utility networks (Bučová Čerňavová 2022). In addition to settlement and exploitation pits, a single-chambered kiln and partially preserved foundations of two longhouses were identified. The finds included pottery fragments, stone and bone industry, and animal bone material.

Katarína Bučová Čerňavová

Ivančice (k. ú. Letkovice, okr. Brno-venkov)

UI. U Kapličky.

Moravská malovaná keramika (neolit). Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.0945514N, 16.3598817E; 49.0945197N, 16.3588678E; 49.0939928N, 16.3573817E; 49.0941342N, 16.3573256E

V průběhu rekonstrukce návsi proběhl v roce 2024 v Letkovicích (městská část Ivančic) archeologický výzkum, který zachytil pozůstatky neolitického osídlení z období kultury s moravskou malovanou keramikou (Bučo 2024). Jednalo se o sídlištní a sloupové jámy a jednu exploatační jámu. V prostoru před kaplí byl identifikován půdorys obytné stavby sloupové konstrukce. Lokalita byla zkoumána již v roce 1996 v průběhu výkopů inženýrských sítí společností Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i. (Vitula 1999, 296, 405).

Literatura

Bučo, M. 2024: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při chystané stavbě „Stavební úpravy náměstí v Letkovicích“.* Rkp. nálezové zprávy č. j. 45/19. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia z. ú.

Vitula, P. 1999: Ivančice – Letkovice (okr. Brno-venkov). *Přehledy výzkumů* 39 (1995–1996), 296, 405.

Summary

In 2024, an archaeological excavation was conducted in Letkovice in connection with the reconstruction of the village green (local part of Ivančice, Brno-Country District), revealing traces of Neolithic occupation dated to the Moravian Painted Ware culture (Bučo 2024). The site had previously been investigated in 1996 during trenching for utility networks (Vitula 1999, 296, 405).

Michal Bučo

Jiřice u Moravských Budějovic (okr. Znojmo) „Široké“.

Moravská malovaná keramika (neolit). Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: dočasně u nálezce.

Lokalizace: WGS-84: 48.9970061N, 15.9306339E

Povrchovým průzkumem byla objevena nová lokalita kultury s moravskou malovanou keramikou na katastru obce Jiřice. Nachází se severně obce a východně od zelené turistické značky směrem ke zřícenině hradu Bukovina ze 14. století.

Lokalita je situována v poměrně rovinaté poloze, mírně se zvedá směrem k potoku Nedveky, odkud poté prudce spadá do jeho koryta. Nadmořská výška naleziště se pohybuje kolem 390 m. Opakovanými povrchovými sběry odtud byla získána především kolekce štípané kamenné industrie zhotovené z křemičitých zvětralín serpentinitů, přičemž zastoupeny jsou zejména

chalcedonové variety okrové barvy. Získané artefakty na sobě často mají stopy bělavé obalové vrstvy. Kolekce sestává především z čepelových a úštěpových jader, zastoupena je však i debitaž v podobě čepelí i úštěpů. Ojedinele se objevila jádra z křišťálu a ze záhnědy. Broušenou kamennou industrii zastupuje polotovar ploché sekerky lichoběžníkového průřezu z metabazitu typu Želešice. Keramika je nepočetná a nevýrazná, ale podle základních charakteristických znaků ji lze zařadit ke kultuře s moravskou malovanou keramikou.

Podle celkového charakteru industrie (častá jádra, úštěpy) lze hovořit o zpracovatelské lokalitě v bezprostřední blízkosti zdrojů dané suroviny. Geologická mapa ČR 1 : 50 000 (Matějovská red., 1983) ukazuje, že podloží vlastního naleziště tvoří granulit jevišovického tělesa, jenž je uzavřen v gföhlských ortorulách až migmatitech. Čtyři drobná tělesa serpentinitů však vystupují již ve vzdálenosti 0,8 a ž 1,8 km na severovýchod, dvě z nich jsou zachycena přímo v údolí potoka Nedveky. Zda přímo tato tělesa byla mateřskou horninou křemičitých zvětralín, zatím nedokážeme rozhodnout, každopádně v blízkém území mezi Jiřicemi, Jevišovicemi a Bojanovicemi existují takové zdroje včetně dokladů o jejich pravěkém využívání (cf. Kovárník 1992).

Lokalita se nachází v oblasti, jež byla v mladším neolitu hustě osídlena, a pro kterou je charakteristické zpracovávání lokálních křemičitých zvětralín serpentinitů (např. Podborský, Vildomec 1972, 170–171; Přichystal 1984, 209).

Literatura

Kovárník, J. 1992: Kinds of rock suitable for chipping found in southwest Moravia. *Scripta facultatis scientiarum naturarum Universitatis Masarykianae Brunensis. Geology* 22, 17–28.

Matějovská, O. (red.) 1983: *Základní geologická mapa ČSSR 1 : 25 000. List 33–222 Jevišovice.* Praha: Ústřední ústav geologický, Geodetický a kartografický podnik.

Podborský, V., Vildomec, V. 1972: *Pravěk Znojemska.* Brno, Znojmo: Musejní spolek, Jihomoravské muzeum.

Přichystal, A. 1984: Petrografické studium štípané industrie. In: E. Kazdová: *Těšetice-Kyjovice I. Starší stupeň kultury s moravskou malovanou keramikou.* Brno: Universita J. E. Purkyně, 205–212.

Summary

A new site of the Moravian Painted Ware culture was discovered in the ‘Široké’ field in the cadastral area of Jiřice u Moravských Budějovic (Znojmo District). The site yielded a rich assemblage of chipped stone industry predominantly made of local serpentinite rocks, which were intensively processed here during the Neolithic period (Podborský, Vildomec 1972, 170–171; Přichystal 1984, 209; Kovárník 1992).

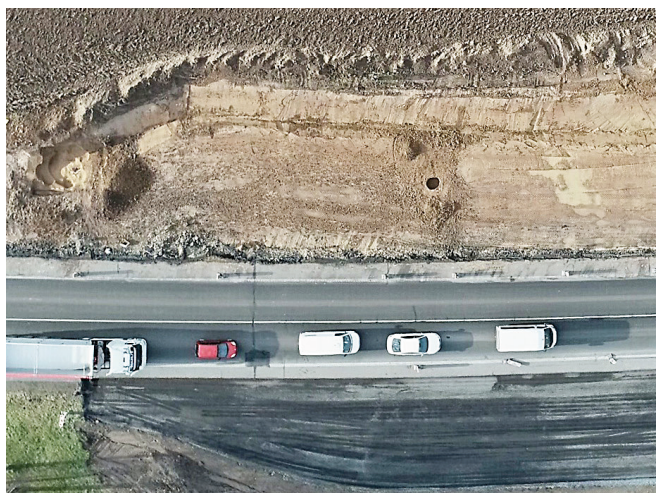
Martin Kuča, Antonín Přichystal

Krnov (k. ú. Opavské Předměstí, okr. Bruntál) „Červený dvůr“, parc. č. 2786/2.

Mladší neolit/časný neolit. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Slezské zemské muzeum.

Lokalizace: WGS-84: 50.0661808N, 17.7390436E

V listopadu roku 2024 proběhl v prostoru silnice č. 57 záchranný archeologický výzkum vyvolaný výstavbou kontrolního stanoviště pro policii ČR. V rámci strojní skrývky (obr. 8) byly zachyceny tři zahloubené objekty, které lze na základě keramických nálezů a štípané industrie datovat rámcově do mladšího neolitu až staršího eneolitu (kultura nálevkovitých pohárů?).

Obr. 8. Krnov. Letecký pohled na zkoumanou lokalitu. Foto J. Juchelka.

Fig. 8. Krnov. Aerial view of excavated area. Photo by J. Juchelka.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

In November 2024, a rescue archaeological excavation (Fig. 8) was conducted in connection with the construction of a police checkpoint in the area of Road 57 in Krnov (Opavské Předměstí cadastral area, Brtnál District). Based on the recovered pottery finds and chipped stone industry, three features can be broadly dated from the Late Neolithic to the Early Eneolithic (Funnel Beaker culture?).

Jiří Juchelka, Monika Kokešová, David Galia, Ondřej Klápa, Marek Pítoň

Kyjovice (okr. Znojmo)

„Sutny“.

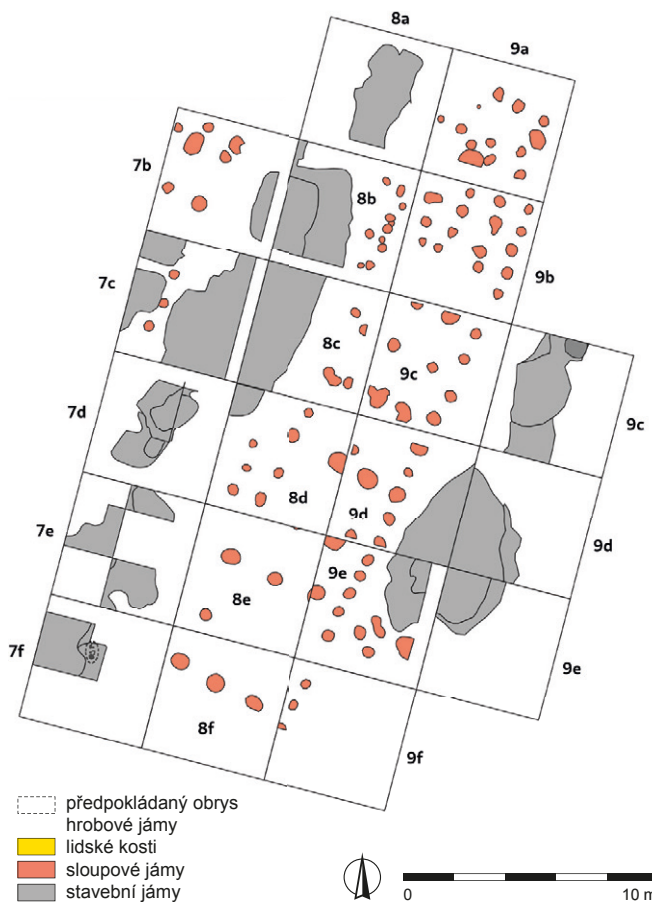
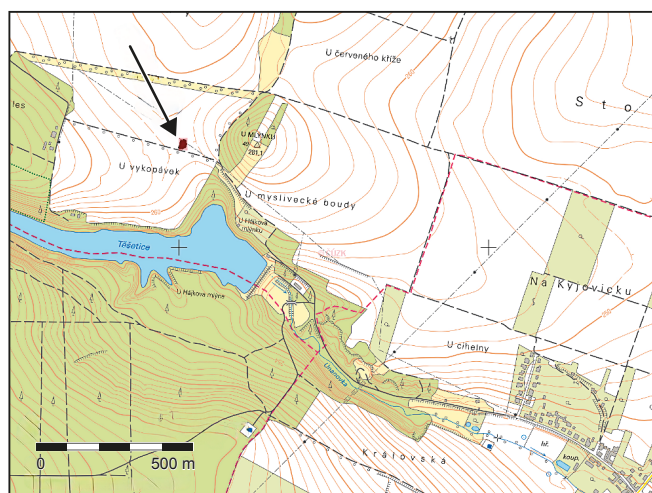
Neolit, kultura lineární keramiky, lengyelská kultura. Sídliště, izolovaný pohřeb. Skupina/síť sond. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Masarykova univerzita – Filozofická fakulta.

Lokalizace: WGS-84: 48.89893933N,16.13752335E

V letech 2023 a 2024 pokračoval systematický výzkum domu č. 33 kultury s lineární keramikou (dále jen LnK) na lokalitě Kyjovice v poloze „Sutny V“, jehož exkavace byla zahájena v roce 2019. Výzkum probíhal v sektoru X8 ve čtvrcích 7d, 7e, 7f, 8a, 8e, 8f, 9a, 9f, 10a (obr. 9) a navázal na širší výzkumný záměr zabývající se studiem socio-ekonomických strategií domácností v období kultury s lineární keramikou (Tóth et al. 2022; 2023).

Archeologickým výzkumem bylo zachyceno pokračování dlouhého domu o současné šířce 5,5 m a délce 26,5 m. Archeologický materiál pochází převážně ze stavebních jam lemujících dům po delší ose, v menší míře pak z prostoru vlastního domu. Nejčastějšími nálezy jsou fragmenty keramických nádob, maza-nice, štipaná, broušená a ostatní kamenná industrie, stejně jako zvířecí osteologický a antropologický materiál.

Na základě stylistické a typologické analýzy keramiky lze půdorys domu zařadit do mladšího stupně kultury s lineární keramikou (obr. 10; fáze II–III podle Čizmář 1998). Ojedinelé nálezy keramiky ve svrchních vrstvách lze přiřadit lengyelské kultuře. Osteologický materiál ze zásypu stavebních jam představuje

Obr. 9. Kyjovice. Aktuální stav výzkumu dlouhého domu kultury s lineární keramikou. Autor P. Tóth.

Fig. 9. Kyjovice. Current state of excavation of the Linear Pottery culture longhouse. Author P. Tóth.

odpad po konzumaci a bourání zvířat. Vyskytují se běžné druhy domácích zvířat (tur domácí, prase domácí, ovce/koza). Nálezy měkkýšů a koně divokého naznačují suché klima a travnatou step. V souboru se nachází také pozůstatky lišky obecné a psa.

V blízkosti jižní části domu, pod stavební jamou, byl objeven dětský pohřeb (H30). Obrys hrobové jámy se nepodařilo zachytit. Dítě leželo ve skrčené poloze na levém boku. Přestože nebylo vybaveno hrobovými přídavky, nálezový kontext a poloha těla naznačují jeho přiřazení ke kultuře s lineární keramikou. Kostí byly na povrchu částečně erodované. Z kostry se ve fragmentech

zachovala lebka, drobné fragmenty žeber a obratlů, fragmenty horních a dolních končetin. Věk byl na základě vývoje chrupu stanoven na 3–4 roky; určení pohlaví nebylo z důvodu nízkého věku jedince provedeno. Dítě trpělo zubním kazem na mléčné stoličce, hypoplázie zubní skloviny je důkazem stresového období mezi druhým a třetím rokem života. O vysoce abrazivní stravě již od útlého věku svědčí zubní abraze na mléčných zubech.

Vzhledem k tomu, že se výzkum tohoto dlouhého domu blíží ke konci, plánujeme komplexní analýzu keramického souboru, která bude zahrnovat výsledky typologické a stylistické analýzy s přihlédnutím k fragmentarizaci a post-depozičním procesům. U osteologického materiálu plánujeme provést radiokarbonové analýzy, zjištění stravy zvířat a environmentu na základě stabilních izotopů uhlíku a dusíku. Antropologický materiál bude podroben analýze archaické DNA, radiokarbonovému datování a budeme také zjišťovat složení stravy.

Výzkumné aktivity jsou realizovány s podporou grantového projektu Masarykovy univerzity „Archeologické terénní prospekce, exkavace a dokumentace V (MUNI/A/1481/2024)“, „Připravení na budoucnost: porozumění dlouhodobé odolnosti lidské kultury (RES-HUM)“ a TKLit.

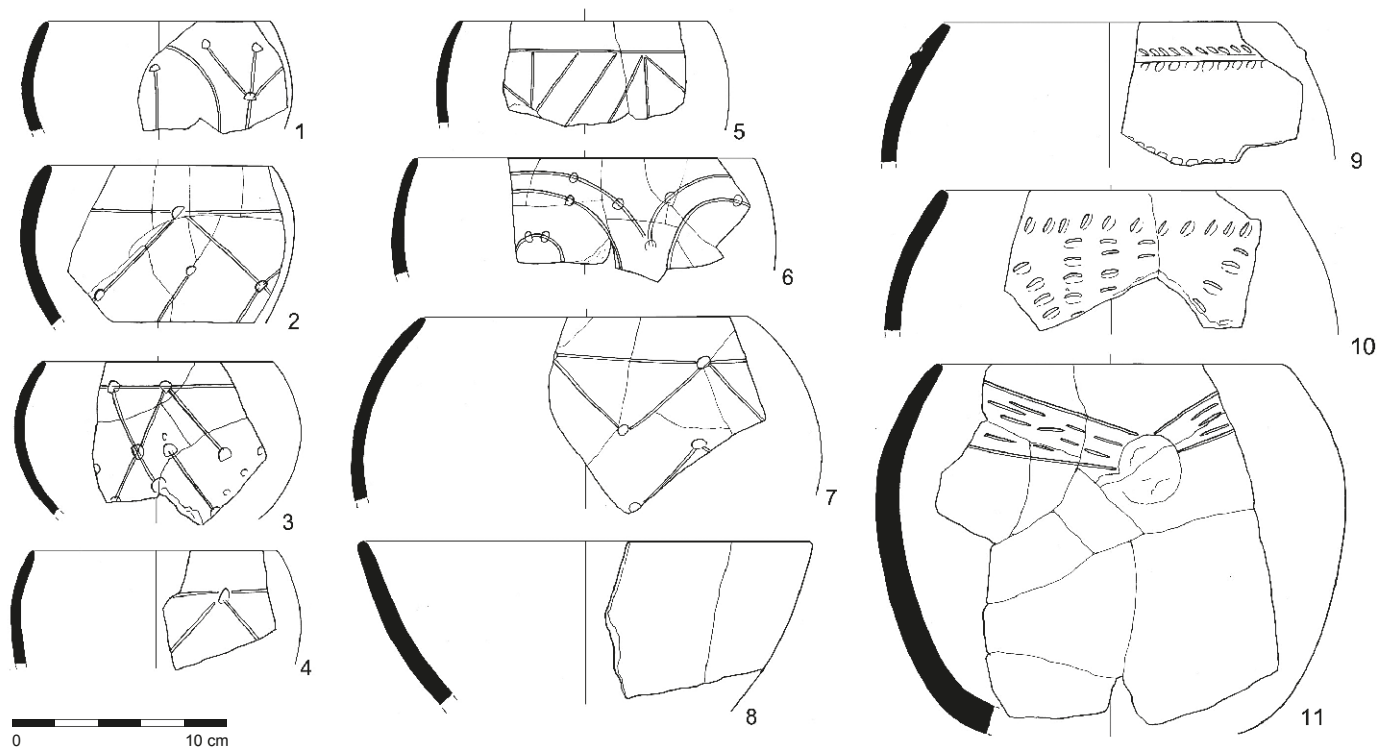
Literatura

- Čižmář, Z. 1998: Nástin relativní chronologie lineární keramiky na Moravě. (Poznámky k vývoji výzdobného stylu). *Acta Musei Moraviae, Scientiae Sociales* LXXXIII(1–2), 105–139.
- Tóth, P., Malíšková, J., Čerevková, A. 2022: Kyjovice (okr. Znojmo). *Přehled výzkumů* 63(1), 130–131.
- Tóth, P., Malíšková, J., Ševčík, F., Denis, S., Plchová, S. 2023: Kyjovice (okr. Znojmo). *Přehled výzkumů* 64(1), 184–185.

Summary

Between 2023 and 2024, systematic archaeological research continued at the Kyjovice ‘Sutny V’ site (Znojmo District), focusing on a longhouse of the Linear Pottery culture (LBK). The current fieldwork builds on the investigation of house No. 33 (Fig. 9), first explored in 2019 as part of a broader project examining the socio-economic strategies of Neolithic households. The uncovered house foundations measure 5.5×26.5 m and, based on the ceramic material (Fig. 10), can be dated to the late LBK (phases II–III). Most archaeological finds originate from construction pits alongside the house structure and include fragments of ceramic vessels, daub, chipped, polished and other stone tools, as well as osteological and anthropological material. Isolated finds from the Lengyel culture were identified in the upper layers. The osteological material largely represents kitchen waste, predominantly comprising remains of domesticated animals (cattle, pig, sheep/goat), supplemented by bones of fox and dog. The presence of molluscs and wild horse points to dry climatic conditions and a steppe-like environment. A particularly significant discovery was a child burial (H30) beneath a construction pit in the southern part of the house. Although no grave goods were found, the burial context and body position suggest an attribution to the LBK. The anthropological analysis determined the child to have been 3–4 years old at the time of death and identified dental caries, enamel hypoplasia, and pronounced tooth wear indicating the consumption of abrasive food.

Peter Tóth, Zdeněk Tvrdý, Miriam Nývltová Fišáková,
Johana Malíšková, Filip Ševčík, Solène Denis

Obr. 10. Kyjovice. Výběr keramického materiálu z domu č. 33. Kresba J. Malíšková.

Fig. 10. Kyjovice. Selection of ceramic material from house No. 33. Drawing by J. Malíšková.

Lysice (okr. Blansko)

Ul. Brněnská č. p. 671.

Neolit. Sídliště. Skupina/sít' sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -600062.88,-1131947.52

Od června 2023 do září 2024 probíhal na katastru obcí Lysice, Drnovice a Bořitov archeologický dohled při realizaci stavby „Vodovod Marek“. Porušení archeologických situací bylo zaznamenáno pouze na území obce Lysice. Při ulici Brněnská souběžně se zahradou domu č. p. 671 byly v rýze zjištěny a zdokumentovány tři sídlištní objekty datované rámcově do neolitu.

Literatura

AMČR: Záznam M-202302927 [cit. 2025-06-10]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://amcr.aiscr.cz/id/M-202302927>.

Summary

From June 2023 to September 2024, an archaeological watching brief took place in cadastral areas of Lysice, Drnovice, and Bořitov (Blansko District) in connection with the construction of the Marek water supply system. Archaeological contexts were disturbed only in Lysice, where three settlement pits, broadly dated to the Neolithic period, were investigated next to the garden of house No. 671 in Brněnská Street.

Andrea Matějčková

Mohelno (okr. Třebíč)

„Plevovce“.

Lengyelská kultura. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1043875N, 16.1500289E

V roce 2024 pokračovalo průběžné monitorování poškozování archeologických situací vodní erozí na polykulturní lokalitě Mohelno – „Plevovce“. Povrchovým sběrem se v prostoru erozních koryt a jejich okolí podařilo získat kolekci několika desítek kusů otřelých zlomků keramiky a štípané kamenné industrie lengyelské kultury. Za bližší pozornost stojí pouze jeden z nálezů, který můžeme klasifikovat jako fragment z nohy figurální plastiky. Zlomek o dochovaných rozměrech 55 × 33 × 13 mm ztvárňuje stylizovaně nohu, přičemž chodidlo a patrně i koleno je pouze naznačeno mírným rozšířením (obr. 11). Plastika je zhotovena z hrubozrnné hmoty, která se nijak neliší od zbytku běžné keramické produkce z lokality. Z hlediska prostorových vztahů pochází nález z bezprostředního západního okolí objektu 500, který zde byl prozkoumán v roce 2017 a interpretován jako polozemnice (Bartík et al. 2019). Nejedná se pak o první nález tohoto druhu na lokalitě, tvarově velmi podobný fragment nohy plastiky byl vyzvednut již z objektu 501 (Bartík et al. 2019, 57, obr. 9). Nálezy zlomků figurálních plastik, které byly patrně záměrně rozbíjeny (cf. Hložek, Kazdová 2007), vypovídají o rituálním chování člověka v mladší době kamenné a odpovídají stavu zjištěnému i na dalších sídlištních staršího stupně lengyelské kultury na Moravě.

Literatura

Bartík, J., Škrdla, P., Novák, J. 2019: Mohelno-Plevovce v kontextu lokálního lengyelského osídlení a přírodního prostředí. *Přehled výzkumů* 60(1), 43–76.

Obr. 11. Mohelno – „Plevovce“. Fragment nohy figurální plastiky. Foto J. Bartík.

Fig. 11. Mohelno – ‘Plevovce’. Fragment of a figurine’s leg. Photo by J. Bartík.

Hložek, M., Kazdová, E. 2007: Fragmentárnost nálezů lengyelské figurální plastiky ve světle experimentů. In: R. Tichý (ed.): *Otázky neolitu a eneolitu našich zemí. Sborník referátů z 25. zasedání badatelů pro výzkum neolitu Čech, Moravy a Slovenska*. Hradec Králové 30. 10.–2. 11. 2006. Archeologické studie Univerzity Hradec Králové. Hradec Králové: Gaudeamus, 55–60.

Summary

In 2024, the monitoring of archaeological contexts damaged by water erosion continued at the multi-period site of Mohelno – ‘Plevovce’ (Třebíč District). The surface survey within and around the erosion gullies yielded several dozens of ceramic fragments and chipped stone industry of the Lengyel culture. Of particular interest is only one artefact – a fragment of a figurine (Fig. 11) depicting a stylised leg, with the foot and possibly the knee merely indicated by a slight widening.

Jaroslav Bartík, Petr Škrdla

Mohelno (okr. Třebíč)

„Topoly“.

Lengyelská kultura. Exploatačně-dílenský areál. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1070142N, 16.1436392E

V rámci realizace projektu regionální spolupráce „Střední Pohlaví jako součást historické stezky spojující Českomoravskou vrchovinu s jihomoravskými úvaly“ probíhaly v roce 2024 v prostoru vodních nádrží Mohelno a Dalešice terénní povrchové prospekce. Jejich hlavním cílem bylo monitorování a dokumentace intenzivní vodní eroze, která díky neustálému kolísání hladiny způsobuje rozplavování pokryvných sedimentů na březích nádrží, a tím i odkrývá dosud neznámé archeologické lokality. Při pravidelných odstávkách přečerpávací elektrárny Dalešice jsou proto prováděny celodenní prospekce s pomocí raftu, který umožňuje efektivní pohyb v prostoru nádrží a zároveň možnost průzkumu i některých ze břehů špatně dostupných míst. Mezi jednu z nově objevených lokalit patří poloha „Topoly“, která je situovaná v západní výspě katastru

obce Mohelno. Z topografického hlediska se nachází na relativně příkrém svahu cca 30 m nad jedním z ohybů původního meandru řeky Jihlavy, v nadmořské výšce okolo 300 m. Popisovaný svah tvoří úpatí protáhlé ostrožny, která pozvolna klesá směrem k jihovýchodu do údolí řeky Jihlavy z plošiny nad ní s vrcholovou kótou 432 m n. m. Při sníženém stavu hladiny má lokalita podobu cca 200 m dlouhé a 20 m široké obnažené pláže (obr. 12). Podloží pláže tvoří granulity gřohlské jednotky moldanubika, které zde překrývá různě mocná vrstva spraš a svahových hlín. Díky zaměřování každého nalezeného artefaktu je zřejmé, že archeologické nálezy jsou rozptýleny na menší ploše o maximálních rozměrech 80 × 15 m s jednou výraznou kumulací na jejím východním okraji, nacházejícím se při vyústění hluboké strže do bývalého koryta řeky Jihlavy, kterou při vlhčích fázích roku protéká periodická vodoteč. Západně od vyústění strže se nacházejí zbytky pleistocenní terasy řeky Jihlavy, která obsahuje mimo šterkopisky i různě velké ploché valouny amfibolitu, které zde byly v pravěku povrchově exploatovány a zpracovávány. Svědčí o tom zmíněná koncentrace nálezů na východním okraji lokality, která se projevovala jako cca 3 × 2 m velký, oválný klast dílenského odpadu spočívajícího v pokryvném svahovém sedimentu a sestávajícího z několika rozštípaných valounových desek amfibolitu, doprovázených drobnou amfibolitovou debitáží a zlomeným polotovarem sekeromlatu. Z dalších nálezů se zde podařilo vyzvednout ještě tři štípané artefakty z rohovce typu Krumlovský les variety II (včetně drásadla na masivním semikortikálním úštěpu), šest drobných zlomků středozrné keramiky, dva celé a jeden poškozený valounový otloukač a tři úštěpy z lokálního jemnozrného granulitu. Menší kolekce štípaných artefaktů v počtu dalších sedm kusů byla získána bez náznaku dílčích koncentrací v prostoru pláže. Jedná se o dva zlomky čepelí a počátkové jádro z rohovce typu Krumlovský les variety II, dírovač na čepeli a další zlomenou čepel z přepáleného silicitu. U dvou zbývajících artefaktů (patinovaný zlomek rohovce a masivní úštěp z vínově hnědého radiolaritu) nelze vyloučit oproti zbytku souboru jejich větší stáří (mladý/pozdní paleolit?). Dosavadní poznatky o využívání amfibolitu na produkci broušené kamenné industrie na jihozápadní Moravě (cf. Vokáč 2008, 154–159; Bartík 2013) dovolují, ve spojení s charakterem nalezené keramiky a štípaných artefaktů, datovat zdejší lidské aktivity do neolitu, s největší pravděpodobností do lengyelské kultury. Právě v tomto období, konkrétně z fází Ia a Ib (Lengyel I), jsou známy v nedalekém okolí sekundární dílny na sídlištích (Mohelno – několik poloh, Dukovany, Březník, Rešice-Kordula ad.), které zpracovávaly valouny amfibolitu na výrobu broušených sekeromlatů, motyk i seker (Vokáč 2008, 154–159). V případě zájmové lokality

Obr. 12. Mohelno – „Topoly“. Pohled na lokalitu od západu. Foto J. Bartík.

Fig. 12. Mohelno – ‘Topoly’. View of the site from the west. Photo by J. Bartík.

„Topoly“ se jedná se o vůbec první přímé doklady exploatace amfibolitu (ze sekundárního zdroje) na jihozápadní Moravě spojené s primární dílnou situovanou mimo areál sídliště. Nejbližší primární výchoz amfibolitu proti proudu řeky se nachází necelé 2,5 km od lokality, v místech dnešní hráze Dalešické vodní nádrže. Lokalita bude vzhledem ke svému významu a potenciálu pro další výzkum dále monitorována.

Literatura

- Bartík, J. 2013:** Broušená a ostatní kamenná industrie kultury s moravskou malovanou keramikou z prostoru nejzápadnější Moravy. In: M. Metlička (ed.): *Příspěvky z 31. pracovního setkání Otázky neolitu a eneolitu našich zemí*. Archeologie v západních Čechách 6. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 118–154.
- Vokáč, M. 2008:** *Broušená a ostatní kamenná industrie z neolitu a eneolitu na jižní Moravě se zvláštním zřetelem na lokalitu Těšetic-Kyjovice*. Rkp. disertační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo: Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/co134/>.

Summary

In 2024, several surface surveys were conducted in the area around the Mohelno and Dalešice reservoirs. The investigation was prompted by the regional cooperation project ‘Middle course of the River Jihlava as part of the historical route connecting the Bohemian-Moravian Highlands with the South Moravian valleys’ and resulted in the discovery of a new archaeological site at the bottom of the Mohelno reservoir, in the ‘Topoly’ field (Mohelno cadastral area, Třebíč District; Fig. 12). It can be interpreted as an exploitation and primary workshop site for processing amphibolite cobbles used in the production of polished stone tools. These workshop activities can be tentatively dated to the Lengyel culture period. Given the site’s significance and research potential, it will be further monitored.

Jaroslav Bartík, Petr Škrdla, Milan Vokáč, Aleš Hoch, Tomáš Rohovský, Petr Knotek, Marcel Lengyel

Nechvalín (okr. Hodonín)

„Bílé hlíny“, „Nádědiny“.

Neolit, lengyelská kultura. Sídliště, příkopové ohrazení. Geofyzikální průzkum. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.0461247N, 17.0756242E

V rámci systematického výzkumu lengyelského osídlení v prostoru Ždánického lesa a jeho blízkého okolí se v roce 2024 podařilo při analýze ortosnímků zemského povrchu identifikovat porostové příznaky většího množství potenciálních zahloubených objektů a také kruhové struktury v polních tratích „Bílé hlíny“ a „Nádědiny“. Porostové příznaky byly zjištěny u jižního okraje katastru obce Nechvalín a na jeho rozhraní s katastrem obce Ostrovánky, pod kterým byla v minulosti lokalita uvedena poprvé do literatury. Polykulturní neolitické sídliště ze staršího stupně kultury s lineární malovanou keramikou (nejstarší fáze MMK Ia) zde na přelomu milénia objevil M. Hložek (2001). Nepočtený lengyelský materiál odtud později analyzoval J. Šmarda (2007). Oproti původnímu předpokladu, který kladl hlavní část lokality na jižní svah podél severozápadního okraje Ostrovánek, se

zdá, že lokalita se rozkládá na mnohem větší ploše a výrazně zasahuje i na katastr Nechvalína. Většina porostových příznaků byla zjištěna v širším okolí kóty 335 m, která je nejvyšším bodem rozlehlého plató, jež přechází ve svahy do všech světových stran, přičemž směrem k severovýchodu pak formou protáhlé ostrožny. Geologické podloží je tvořeno spraší.

K nejzajímavějším zjištěním se řadil porostový příznak kruhového tvaru o průměru 85 m a šířce 5–6 m (obr. 13), který zde predikoval výskyt doposud neznámého příkopového ohrazení. Výrazně méně zřetelné pak byly náznaky dalšího (vnějšího) příkopu s šířkou okolo 115 m. S ohledem na doložené osídlení lokality ve fázi MMK Ia zde byla následně provedena geofyzikální prospekce, která již spolehlivě prokázala existenci nového dvojitého rondelu opatřeného čtyřmi protilehlými vstupy orientovanými v osách SSV–JJZ a SZZ–JVV. Uvnitř rondelu se podařilo zjistit i palisádový žlab, který obíhá ve vzdálenosti cca 5 m přinejmenším část obvodu vnitřního příkopu. Zajímavé je technické provedení vnějšího příkopu, který má na mnoha místech značně nepravidelný tvar a velmi špatně čitelnou vnitřní hranu. Ve vzdálenosti 20–25 m západně od vnějšího příkopu rondelu

byl zjištěn další palisádový žlab (v některých úsecích dvojité), který vymezoval plochu, jejíž celkový rozsah prozatím nemůže být stanoven, jelikož žlab pokračoval severním i jižním směrem mimo měřenou plochu. Je tedy možné, že rondel byl součástí většího ohrazeného sídlištního areálu, jehož podrobnější strukturu objasní až další měření a cílený výzkum. Na výsledném magnetogramu bylo identifikováno ještě několik stovek dalších anomálií, které zde dokládají velmi husté osídlení. Zmínit lze především několik dobře viditelných půdorysů dlouhých domů (stavebních komplexů) náležejících pravděpodobně sídlišti kultury s lineární keramikou, které je s mladším sídlištěm lengyelské kultury s rondelem v částečné superpozici.

Intenzivní neolitické osídlení zde dokládají i movité nálezy získané na povrchu lokality v širším okolí rondelu, mezi kterými převládá štípaná kamenná industrie vyrobená převážně z rohovce typu Krumlovský les, několika kusy je však zastoupen také, pro nejstarší fázi MMK charakteristický, obsidián.

Objev dvojitého kruhového areálu u Nechvalína představuje významný náález, který přinese nové poznatky o charakteru rondelové architektury lengyelské kultury na Moravě.

Literatura

Hložek, M. 2001: Pravěk a středověké osídlení Ostrovánky a okolí.

In: *Ostrovánky*. Ostrovánky, 8–21.

Šmarda, J. 2007: *Nové lokality z moravskou malovanou keramikou na jižním okraji Chřibů*. Rkp. diplomové práce. Masarykova univerzita.

Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo:

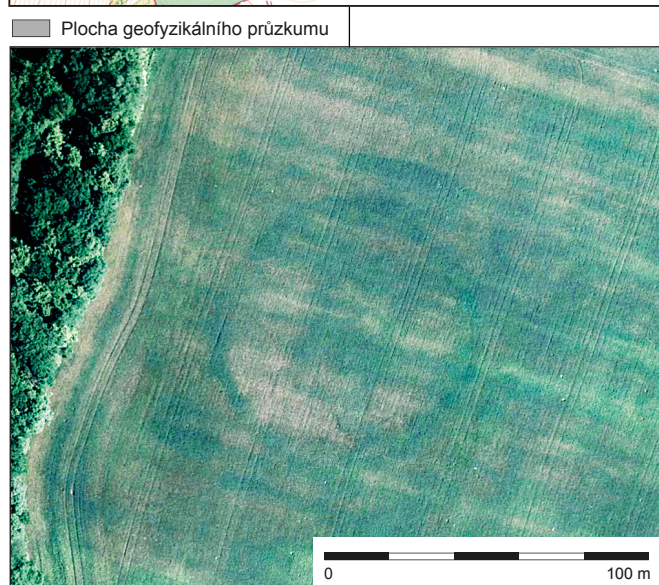
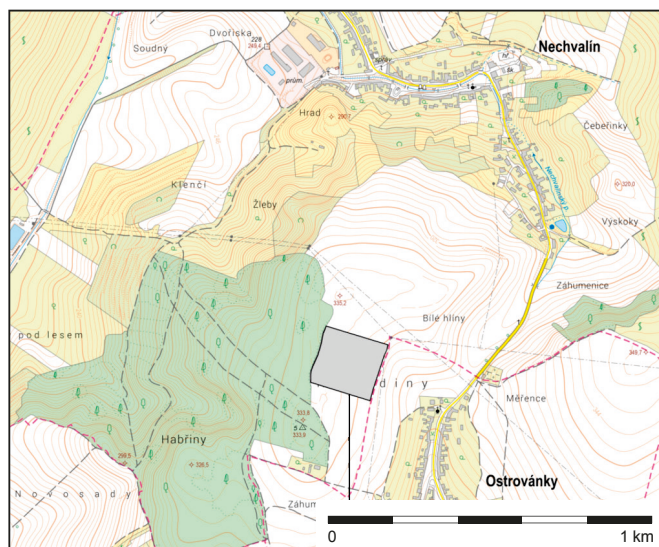
Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/108375/ff_b/.

Summary

In 2024, cropmarks of a ditched enclosure (Fig. 13) and other settlement features were discovered at a multi-period Neolithic site located between the villages of Nechvalín and Ostrovánky (Hodonín District). As previous research had confirmed occupation from the Moravian Painted Ware culture Ia phase (Šmarda 2007) at the settlement in the 'Bílé hlíny' field, a verification geophysical survey was conducted, confirming the presence of a double rondel with four entrances and both inner and outer palisade trenches. The discovery of this double circular enclosure in Nechvalín represents an important find that will bring new insights into the Lengyel culture rondel architecture in Moravia.

Jaroslav Bartík, David Cibulka

Obr. 13. Nechvalín. Plocha geofyzikální prospekce a porostové příznaky dvojitého rondelu. Podkladová mapa: mapy.cz; autor J. Bartík, D. Cibulka.

Fig. 13. Nechvalín. Area of geophysical survey and cropmarks of the double rondel. Base map: mapy.cz; authors J. Bartík, D. Cibulka.

Němčice nad Hanou (okr. Prostějov)

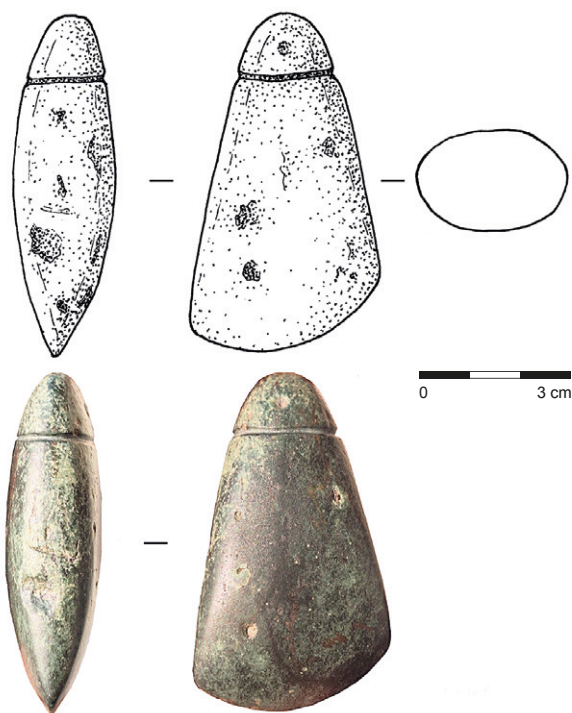
„Podsedky ve višňůvkách“, parc. č. 6657.

Lengyelská kultura. Ojedinelý artefakt. Povrchový sběr. Průzkum.

Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.3611914N, 17.1785858E

V roce 2014 byl terénním archeologem Muzea Komenského v Přerově prostřednictvím povrchového sběru na katastru obce Němčice nad Hanou v poloze „Podsedky ve višňůvkách“ nalezen ojedinelý exemplář kamenné broušené industrie (obr. 14). Místem nálezu je poloha situovaná na pravobřežní straně potoka Žlebůvka, který představuje levostranný přítok říčky Haná. Jde o severní okraj táhlého zarovnaného hřebetu zakončený terasovitými úpravami. Nadmořská výška místa okolí nálezu činí 250 m.

Obr. 14. Němčice nad Hanou. Sekerka z jadeititu upravená jako závěsek.
Foto Z. Schenk, kresba P. Holcová.

Fig. 14. Němčice nad Hanou. Jadeite axe modified into a pendant. Photo by Z. Schenk, drawing by P. Holcová.

Na ploše sousedních tratí „U červeného kříže“, „Zadní dlátka“, „Přední dlátka“ v katastru Němčice nad Hanou a trati „Kratiny“ na katastru obce Víceměřice se rozkládá polykulturní lokalita známá již od závěru 19. století. Doklady nejstaršího osídlení předmětné lokality lze klást do období neolitu. V literatuře jsou zmiňovány nálezy kultury s lineární keramikou a moravskou malovanou keramikou. V současnosti na lokalitě probíhá systematický průzkum Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., a Moravského zemského muzea zaměřený především na centrální aglomeraci z mladší doby laténské (Fojtík, Veselá 2013, 63–88; Čižmářová, H., Čižmářová, J. 2023, 10–16, 61, Tab. 95:2).

V případě nálezu se jedná o kompletní dokonale vybroušenou sekerku trojúhelníkovitého tvaru s oválným příčným průřezem a obloukovitým ostřím, opatřenou v oblasti týlu unikátním obvodovým žlábkem (obr. 15). Mezi tímto žlábkem a hrotitým týlem se nachází nápadný okrouhlý důlek, jehož interpretace není zatím jednoznačná. Jednu z možností by mohl představovat zamýšlený pokus o provrtání otvoru určeného pro zavěšení předmětu, nelze ovšem ani vyloučit, že jde o prohlubeň po vyvětralém granátu.

Celková délka artefaktu je 67 mm. Maximální šířka činí 49 mm. Maximální tloušťka je 19 mm. Hmotnost kamenného předmětu činí 78,48 g. Předmět byl zhotoven z jadeititu či eklogitu tmavě zeleného zabarvení. Magnetická susceptibilita dosahuje hodnoty $0,28 \times 10^{-3}$ SI jednotek. Hustota horniny byla stanovena na $3,42 \text{ g/cm}^3$. Z toho lze předběžně konstatovat, že se jedná buď o jadeitit s vysokým zastoupením jeho tmavé variety omfacitu anebo eklogit, jenž by rovněž pocházel z oblasti hory Monte Viso, v regionu Piemont v severozápadní Itálii, kde eklogity vystupují společně s jadeitity (Přichystal 2009, 188–190).

S ohledem na odolnost této horniny představuje hypotetický náznak provrtu a žlábek vyrytý po obvodu týlové části sekery

z Němčic nad Hanou zcela unikátní příklad úpravy, s jakým se u neolitické a eneolitické kamenné broušené industrie nalezené na území České republiky setkáváme jen ve velmi ojedinělých případech. Experimentální pokusy s vrtáním různých typů hornin totiž ukázaly, že jadeitit patří k nejhůře vrtatelným horninám (Tichý et al. 2021). Jako obdobu našeho nálezu lze uvést drobný kopytovitý klín opatřený žlábkem v týlové části pocházející z lokality „Staré Zámky“ v Brně-Lišni, zhotovený z tmavě zeleného metabazitu typu Želešice, který byl interpretován jako závěsek (Přichystal et al. 2018, 144–145, obr. 4). V oblasti západní Evropy jsou příklady provrtání jadeititových seker doloženy ve větším počtu například na lokalitách ve Francii (Pétrequin, P., Pétrequin, A. M. 2012, Fig. 30).

Z chronologického hlediska lze nestratifikovaný exemplář sekery z Němčic nad Hanou datovat na základě současných poznatků rámcově do období lengyelské kultury, přičemž není vyloučeno, že předmět mohl být opatřen žlábkem pro případné zavěšení až později.

Vzhledem k velké koncentraci laténské osídlení v okolí místa nálezu je třeba zmínit i hypotetickou možnost, že jadeititová sekera byla coby prestižní předmět (amulet) druhotně upravena do formy závěsku zručným řemeslníkem, kterými tamější keltské centrum disponovalo.

Při pohledu na úpravy provedené na neolitickém nástroji importovaném z velké vzdálenosti se nelze ubránit dojmu, že by mohlo jít rovněž o antropomorfní symbolické znázornění mužského principu.

Němčický exemplář rozšiřuje počet dosud zveřejněných (či v současnosti předložených do tisku) předmětů zhotovených z jadeititu a eklogitu typu Viso, které byly nalezeny na území Moravy (Přichystal et al. 2019, 289–304) na celkových 23 kusů. Spolehlivé zařazení suroviny němčické sekery k jadeititu nebo eklogitu typu Viso bude možné až po provedení nedestruktivní rtg-difrakční analýzy.

Obr. 15. Němčice nad Hanou. Detail týlové části sekery z jadeititu. Foto Z. Schenk.

Fig. 15. Němčice nad Hanou. Detail of the butt-end part of the jadeite axe. Photo by Z. Schenk.

Literatura

- Čižmářová, H., Čižmářová, J. 2023: *Němčice. Small Finds from Surface Surveys in 2000–2012. / Němčice. Drobné nálezy z povrchových sběrů v letech 2000–2012.* Brno: Moravian Museum.
- Fojtík, P., Veselá, B. 2013: Praveké a raně historické osídlení katastru města Němčice nad Hanou (okr. Prostějov). *Střední Morava* 35, 63–88.
- Pétrequin, P., Pétrequin, A. M. 2012: Chronologie et organisation de la production dans le massif du Mont Viso. In: P. Pétrequin et al. (eds.): *JADE. Grandes haches alpines du Néolithique européen. Ve et IVe millénaires av. J. C.* Besançon: Presses Universitaires de Franche-Comté, 214–257.
- Přichystal, A. 2009: *Kamenné suroviny v pravěku východní části střední Evropy.* Brno: Masarykova univerzita.

Přichystal, A., Kovář, J. J., Kuča, M., Fridrichová, K. 2019: The jadeitite-omphacitite and nephrite axeheads in Europe. The case of the Czech Republic. In: R. Gleser, D. Hofmann (eds): *Contacts, boundaries & innovation in the fifth millennium. Exploring developed Neolithic societies in central Europe and beyond*. Leiden: Sidestone Press, 289–304.

Přichystal, A., Romanovský, A., Šebela, L., Kuča, M. 2018: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 59(1), 143–145.

Tichý, R., Přichystal, A., Kučírek, K., Dohnálková, I., Drahorád, M., Lukš, S. 2021: Jadeitit a metabazit. Experiment s vrtáním surovin moravských neolitických a eneolitických kamenných broušených nástrojů. *Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii* 23, 64–75.

Summary

A unique small polished axe made of jadeitite (or Viso type eclogite), modified into a pendant, was found by Z. Schenk in 2014 during a surface survey in the 'Podsedky ve višňůvkách' field (Němčice nad Hanou cadastral area, Prostějov District; Fig. 14, 15). This very rare polished artefact can be generally dated to the Lengyel culture.

Zdeněk Schenk, Antonín Přichystal

Neslovice (okr. Brno-venkov)

„Hranice“.

Lengyelská kultura. Místo sběru. Povrchový sběr. Revizní výzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum, inv. č. 90051.

Lokalizace: WGS-84: 49.1347650N, 16.3811439E

Při charakteristice neolitického a eneolitického osídlení Neslovicka (okres Brno-venkov) popsali Hájek et al. (2017) z trati „Hranice“ zajímavý nález špičaté týlové partie trojúhelníkovité sekerky s oválným příčným průřezem a zařadili jej do staršího stupně lengyelské kultury. Původní, precizně vybroušená sekera kapkovitého tvaru byla velmi pravděpodobně záměrně rozbita, a známe z ní nyní jen její týlovou partii. Autoři si všimli, že byla použita výjimečná surovina, kterou označili jako nefrit. Dosud žádná z nefritových seker nalezených na Moravě

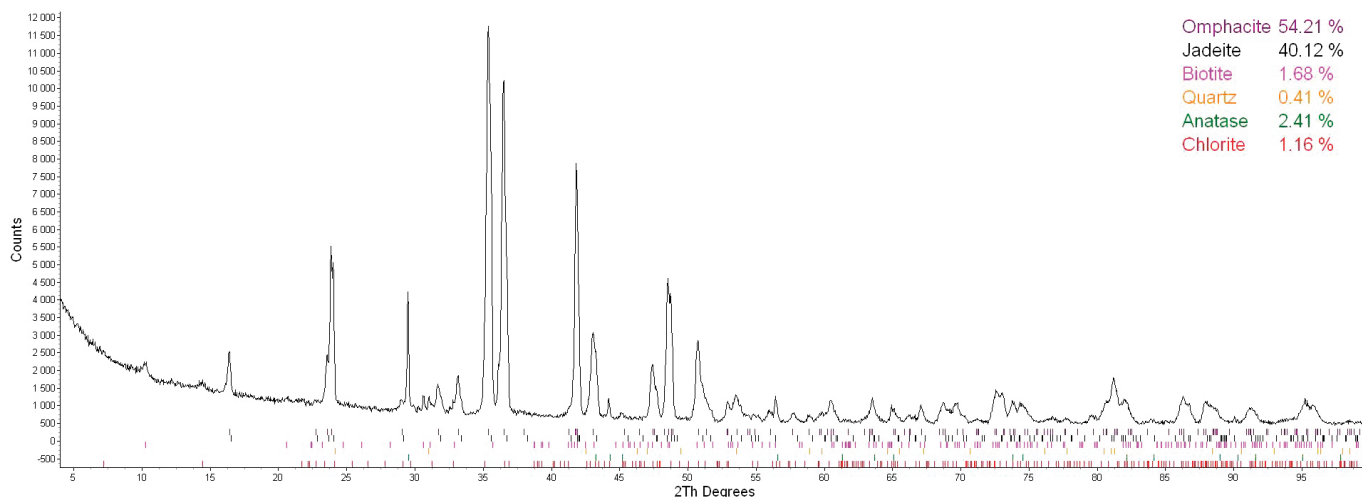
Obr. 16. Neslovice. Zlomek sekery z jadeititu. Foto A. Přichystal.

Fig. 16. Neslovice. Fragment of a jadeitite axe. Photo by A. Přichystal.

a v českém Slezsku nemá tímto způsobem zhotovenou týlovou partii, tento tvar je po celé Evropě charakteristický pro sekery produkované z jadeititu. To vedlo autora k petrografickému přezkoumání suroviny.

Zlomek sekery o délce 3,9 cm, maximální šířce 3,3 cm a maximální tloušťce 1,7 cm je zhotoven z temně zelené horniny se světlejšími nažloutle zelenými skvrnami (obr. 16). Hmotnost artefaktu je 31,4 g, orientační magnetická susceptibilita $0,13 \times 10^{-3}$ f (malý zlomek nepokrývá hlavu kappametry ani nedosahuje potřebné tloušťky) a hustota zjištěná metodou dvojího vážení dosahuje $3,34 \text{ g/cm}^3$. Již podle vysoké hustoty je zřejmé, že se nemůže jednat o nefrit, např. švýcarské nefrity mají hustoty kolem $2,87\text{--}2,92 \text{ g/cm}^3$, hustota nefritu z polského Jordanova vychází mírně vyšší ($2,990\text{--}2,995 \text{ g/cm}^3$; podrobněji viz Přichystal et al. 2023). Hustota odpovídá jednoznačně jadeititu, což potvrdil i rtg-difrakční záznam provedený na vyleštěném povrchu. Podle D. Všianského obsahuje vzorek přes 94 % pyroxenů (54 % omfacitu a 40 % jadeitu), necelá 2 % biotitu a přes 2 % anatasu, dále křemen a chlorit (obr. 17).

Neslovice tak představují 20. spolehlivě doložený nález jadeititové respektive omfacit-jadeititové sekery na Moravě a v českém Slezsku. I v tomto případě musíme předpokládat provenienci suroviny ze severozápadní Itálie, buď z primárních zdrojů na hoře Monviso, případně ze štěrků řeky Po (Pád) pod jejími svahy nebo z převážně sekundárního zdroje (valouny v třetihorních slepencích) v masivu Beigua, jenž leží od Monvisa asi 120 km vzdušnou čarou na jihovýchod.

Obr. 17. Neslovice. Rtg-difrakto grafický záznam sekery. Autor D. Všianský.

Fig. 17. Neslovice. XRD pattern of the axe. Author D. Všianský.

Literatura

- Hájek, Z., Bartík, J., Čerevková, A., Koubková, H. 2017: Neolitické a eneolitické osídlení Neslovicka (okres Brno-venkov). *Praehistorica* XXXIII(1–2), 165–168.
- Přichystal, A., Rataj, P., Všianský, D. 2023: Petroarchaeological investigation of three nephrite axes from Moravia and Czech Silesia. *Přehled výzkumů* 64(1), 53–60.

Summary

The raw material of a stone axe (Fig. 16) found in Neslovice (Brno-Country District; Hájek et al. 2017), originally believed to be made of nephrite, was analysed petrographically. The shape and cultural context of the find corresponds most closely to axes made of jadeitite. Density measurements and X-ray diffraction analysis (Fig. 17) confirmed that the artefact is made of jadeitite/omphacitite originating from north-western Italy, specifically the Monviso Mountain or Voltri Massif in the Beigua UNESCO Global Geopark.

Antonín Přichystal

Oslavany (okr. Brno-venkov)

„Stará hora“.

Kultura lineární keramiky, kultura vypíchané keramiky. Sídliště, hrob. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum.

Lokalizace: WGS-84: 49,120605N, 16,333695 E

V průběhu března až listopadu proběhla další výzkumná sezóna záchraného archeologického výzkumu na lokalitě Oslavany – „Stará hora“ pod záštitou Moravského zemského muzea v Brně a společnosti Archaia Brno z. ú. vyvolaná stavbou „Oslavany Stará hora – nová čtvrť pro bydlení“ prováděnou společností Winning Estate Delta s.r.o. (Bučo 2025). Výzkum byl realizován v prostoru plánovaných stavebních prací. V roce 2024 se jednalo

o pokračování výzkumu v prostoru budoucích cestních komunikací a retenčních nádrží. Nejstarší doložené archeologické situace náleží kultuře s lineární keramikou. Jednalo se o pokračování sídliště zachyceného v první fázi výzkumu (Bučová Čerňavová et al. 2023). Kromě klasických sídlištních jam byl objeven i atypický pohřeb jedince uloženého vsedě (obr. 18). Kostra patřila pravděpodobně muži ve věku 25–30 let. Jedinec trpěl hypoplazií zubní skloviny, paradentózou a četnými entezopatiemi. V rámci této výzkumné sezóny bylo doloženo i mladší osídlení kultury s vypíchanou keramikou.

Literatura

- Bučo, M. 2025: *Nálezová zpráva o provedení záchraného archeologického výzkumu při chystané stavbě „Oslavany Stará hora – nová čtvrť pro bydlení – 2024“*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 08/24. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno z. ú.
- Bučová Čerňavová, K., Bučo, M., Bedáňová, A. 2023: Oslavany (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 64(1), 191.

Summary

In 2024, a rescue archaeological excavation continued at the Oslavany – Stará Hora site (Brno-Country District; Bučo 2025). The excavation documented another part of the settlement dated to the Linear Pottery and Stroke-Ornamented Ware cultures (cf. Bučová Čerňavová et al. 2023). The solitary burial of an adult man buried in a sitting position within a settlement pit (Fig. 18) was a unique discovery.

Katarína Bučová Čerňavová, Michal Bučo

Písečné (k. ú. Václavov u Chvaletína, okr. Jindřichův Hradec)

„Sadeln“, „Modleticko“.

Lengyelská kultura. Exploatačně-díleňský areál. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9797000N, 15.4395200E

V posledních dvou dekáдах prováděli autoři zprávy s pomocí řady spolupracovníků (T. Klouda, J. a Z. Vavruškoví, M. Mejzlíková, M. Steffel a další) intenzivní povrchové prospekce v regionu Jemnicka na západní Moravě. Díky nim můžeme dnes prostor meziřící řek Želetavky a Moravské Dyje označit za periferii stabilního osídlení lengyelské kultury na Moravě a vše nasvědčuje tomu, že na téže úrovni pokračuje okraj osídlení také v oblasti přilehlého Dolního Rakouska. Kromě značně variabilní sídelní strategie a objevu mnoha desítek nových archeologických lokalit se zde podařilo prokázat i intenzivní využívání lokálních surovin na produkci kamenné industrie (Bartík 2012; 2013; 2014; Bartík, Krmíček 2013). Několik posledních let jsme se proto věnovali cílenému vyhledávání a výzkumu exploatačně-díleňských areálů. Na počátku roku 2024 se podařilo učinit další významný posun ve výzkumu, jelikož byl objeven primární výchoz porfyrického mikrodioritu, který můžeme zároveň na základě získaných nálezů determinovat jako potenciální exploatační areál a primární dílnu. Lokální porfyrické mikrodiority byly v zájmovém regionu intenzivně využívány na produkci vrtané i nevrtané broušené industrie v mladším stupni lengyelské kultury a dnes již víme, že na jejich redistribuci se podílelo několik sekundárních dílen na sídlištních nacházejících se ve vzdálenosti do 10 km od nově identifikovaného zdroje. Distribuční radius polotovarů a hoto-vých nástrojů je však výrazně větší (nižší desítky kilometrů).

Obr. 18. Oslavany. Hrob č. 804. Foto M. Bučo.

Fig. 18. Oslavany. Grave No. 804. Photo by M. Bučo.

Sekeromlaty i motyky vybroušené z porfyrického mikrodioritu pravděpodobně ze zdrojů v horním Podyjí, jsme předběžným průzkumem doložili až na lokalitách: Lindau u Raabs an der Thaya, Vevčice u Znojma, Rešice, Březník, Jihlava – Čajkovského ulice, Pleše u Kardašovy Řečice ad.

Nově objevená primární dílna se nachází na rozhraní katastrálních území obcí Václavov u Chvaletína a Modletice v polní trati „Sadeln“, dnes známé také jako „Modleticko“. Lokalita leží na svahu orientovaném k severovýchodu v nadmořské výšce 470 až 480 m. Přibližně 200 m severně od ní protéká Slavětínský potok, který se o několik set metrů dále vlévá do Moravské Dyje. Jednotlivé kusy porfyrického mikrodioritu byly při erozi pole splaveny až do sedimentů Slavětínského potoka. Díky podrobnému geologickému mapování byla na lokalitě Václavov doložena velká žíla granitového porfyru až granodioritového či monzonitového porfyritu s biotitem (Jenček et al. 1987, č. 15). Žíla protíná světlé migmatity až ortoruly gföhlského příkrovu a okrajově i úzké polohy amfibolitů. Amfibolity patří do jednotky označované rakouskými geology jako „Karlsteiner Schuppe“. „Karlštajnská šupina“ vyznačuje výrazné geologické rozhraní mezi gföhlskou jednotkou a biotitickými pararulami až migmatity, které vystupují severně od sledované žíly mikrodioritu a jen náleží do monotónní jednotky moldanubika. Zajímavou skutečností však je, že na dalších geologických mapách žíla porfyrického mikrodioritu vyznačena není (cf. Suess et al. 1925; Thiele et al. 1987). Žíla měla podle geologického mapování údajně směr SV–JZ, ale novým podrobným průzkumem se ukazuje, že situace je značně zkreslena druhotným rozptylem kusů mikrodioritu v období, kdy zde fungovala neolitická dílna. Výrazné přemístění úlomků mikrodioritu také zřejmě nastalo díky intenzivním splachům po poměrně příkrém svahu ve svrchním pleistocénu a holocénu. V úvahu musíme také vzít fakt, že kusy mikrodioritu byly dlouhodobě vysbírávány z povrchu vrcholné středověkých polí a poté byly deponovány někde po okrajích pole na agrární hromady či do různých roklí. Bohužel přemísťování velkého množství kusů mikrodioritu pokračuje i v současnosti, neboť se při pěstování brambor všechny větší kameny z pole odstraňují mechanizací. Podle novějších poznatků by tak měla žíla mikrodioritu mít spíše orientaci ve směru V–Z, délku asi 100 m a šířku několik metrů.

Neolitická dílna se projevuje jako výrazný povrchový klastr výrobního odpadu (obr. 19), ale i přirozených zlomků suroviny, které se rozpadají do kulovitých útvarů. Na základě dosavadního stavu mapování plošné distribuce výrobního odpadu dosahuje klastr nálezů rozsahu přibližně 80 × 50 m v ose SVV–JZZ. Doposud realizované povrchové sběry přinesly nálezy více jak dvou stovek útěpů různých velikostí, několika iniciálních polotovarů a také masivních otloukačů/palic. Fragmenty keramiky, finální vybroušené výrobky či jiný doprovodný materiál zde však prozatím získány nebyly. Na základě známých dokladů distribuce této suroviny na okolní sídliště můžeme zdejší dílenské aktivity datovat pravděpodobně do mladšího stupně lengyelské kultury.

Na povrchu terénu dnes nejsou patrné žádné terénní deprese, přesto zde lze oprávněně očekávat pozůstatky pravěké exploatace, která sledovala k povrchu vystupující žílu. Na její přesnější lokalizaci se proto zaměří budoucí výzkum. Stejně tak bude věnována pozornost petrografické analýze, která napomůže definovat variabilitu těžené horniny a odlišit ji od porfyrických mikrodioritů původem z brněnského masivu, či z dalších primárních zdrojů nejen v českém masivu. V nejbližším okolí primárního zdroje u Václavova, na lokalitách Modletice – „Luss“ (pouze 600 m JV od zdroje), Písečné – „bei Oberluss“ a Nové Sady – „Staubleiten“ se již dříve objevily jednotlivé zlomky sekeromlatů i motyk, které byly vybroušeny z lokálního porfyrického mikrodioritu (Franz 1933, 81; děkujeme Mgr. J. Kocinovi za

Obr. 19. Písečné. Pohled na exploatačně-dílnský areál od západu. Foto J. Bartík.

Fig. 19. Písečné. View of the exploitation-workshop area from the west. Photo by J. Bartík.

možnost studovat výše zmíněné kamenné artefakty ve sbírkách Muzea Jindřichohradecka). Podle revize lokalit Modletice a Písečné jsme však zjistili, že dřívější nálezy zlomků vrtané kamenné industrie z porfyrického mikrodioritu pochází z prostor ležících mimo typická neolitická sídliště, neboť v uvedených místech jsme dosud potvrdili jen ojedinělé kusy štípané kamenné industrie, bez doprovodné keramiky a dalších neolitických artefaktů.

Literatura

- Bartík, J. 2012:** Lengyelské osídlení mikroregionu povodí řeky Želetavky. Nové poznatky o kultuře s moravskou malovanou keramikou na periferii jihozápadní Moravy. In: J. Peška, F. Trampota (eds.): *Otázky neolitu a eneolitu 2011. Sborník referátů z 30. pracovního setkání badatelů pro výzkum neolitu a eneolitu Čech, Moravy a Slovenska. Mikulov 19.–22. 10. 2011.* Mikulov, Olomouc: Regionální muzeum Mikulov, Archeologické centrum Olomouc, 11–23.
- Bartík, J. 2013:** Broušená a ostatní kamenná industrie kultury s moravskou malovanou keramikou z prostoru nejzápadnější Moravy. In: M. Metlička (ed.): *Příspěvky z 31. pracovního setkání Otázky neolitu a eneolitu našich zemí.* Archeologie v západních Čechách 6. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 118–154.
- Bartík, J. 2014:** Dynamika neolitického a časně eneolitického osídlení na periferii západní Moravy. In: M. Popelka, R. Šmidtová, (eds.): *Neolitizace aneb setkání generací.* Praha: Univerzita Karlova, 9–27.
- Bartík, J., Krmíček, L. 2013:** Petroarcheologický rozbor žilných magmatických hornin moldanubika využívaných na výrobu neolitické broušené kamenné industrie v prostoru nejzápadnější Moravy. *Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales* XCVIII(1), 25–34.
- Franz, L. 1933:** Funde aus Zlabings. *Sudeta* IX, 81–84.
- Jenček, V. (red.) 1987:** *Geologická mapa ČSR 1:50 000. List 33-21 Slavonice.* Praha: Ústav geologický.
- Suess, F. E., Gerhart, H., Beck, H. 1925:** *Geologische Spezial-karte der Republik Österreich. Blatt Drosendorf (4455).* 1:75 000. Wien: Geologische Bundesanstalt.
- Thiele, O. et al. 1987:** *Geologische Karte der Republik Österreich 1 : 50 000. Blatt 7 Gross Siegharts (6911).* Wien: Geologische Bundesanstalt.

Summary

In 2024, a potential exploitation area and primary workshop for porphyritic microdiorite was discovered near Písečné, at the boundary of the cadastral areas of Václavov u Chvaletína and

Modletice (Jindřichův Hradec District), in the 'Sadeln' field, also known today as 'Modleticko'. The workshop site is a distinct surface cluster of production waste and raw material fragments, extending over an area of approximately 80 × 50 m (Fig. 19). Surface collections carried out to date have yielded over 200 flakes of various sizes, several preforms, and massive hammerstones. Based on the recorded distribution of this raw material to nearby settlements, the workshop activity at the site can likely be dated to the later stage of the Lengyel culture.

Jaroslav Bartík, Milan Vokáč, Tomáš Rohovský

Polešovice (okr. Uherské Hradiště)

„Nivy“.

Kultura lineární keramiky. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.

Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.0148306N, 17.3731067E

Při pokračování pravidelného záchranného výzkumu v polešovické pískovně patřila v roce 2024 většina prozkoumaných objektů neolitickému horizontu zdejšího polykulturního osídlení. Prozkoumáno bylo osm rozlehlejších objektů charakteru stavebních jam, které se na neolitických sídlištích vyskytují podél delších stran nadzemních domů. Přesvědčivé stopy pravidelných konstrukcí typických nadzemních staveb se však v blízkosti tohoto objektu nedochovaly. Do stejného období pak patří i další prozkoumané sídlištní jámy. V menší míře se vyskytly i objekty z období popelnicových polí a halštatu.

Podle vyzvednutých keramických zlomků náleží tyto objekty nejstarší fázi kultury s lineární keramikou. Vedle keramických nálezů se podařilo získat také několik kamenných nástrojů, ať už drobnějších úštěpů z rohovcové suroviny, či kamenných brousků a zlomků zrnotěrek.

Literatura

AMČR: Záznam M-202205983 [cit. 2025-01-30]. Archeologická mapa České republiky. DOI: 10.60585/M-TX-202300278. Dostupné z: <https://amcr.aiscr.cz/id/M-202205983>.

Summary

In 2024, a systematic rescue archaeological excavation was conducted in the 'Nivy' field (Polešovice cadastral area, Uherské Hradiště District), revealing another part of the settlement from the earliest phase of the Linear Pottery culture period.

Marek Lečbych

Pozořice (okr. Brno-venkov)

Ul. Nová, parc. č. 1546/2, 1547.

Neolit. Sídliště. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezů:

Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2053328N, 16.7901914E

Při novostavbě rodinného domu na ulici Nová v Pozořicích bylo ve výkopech základových pasů zdokumentováno několik sídlištních jam, které mohly být s ohledem na nepočetné nálezy datované pouze rámcově do neolitu.

Literatura

Neuvejeno.

Summary

Several settlement pits were recorded in the foundational trenches for a new family house in Nová Street in Pozořice (Brno-Country District). Based on the few finds, the features can only be tentatively dated to the Neolithic period.

David Parma

Přerov (k. ú. Dluhonice, okr. Přerov)

Ul. K Polí, parc. č. 607.

Kultura lineární keramiky. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.

Uložení nálezů: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: S-JTSK: -537182.7, -1137798.28; -537169.7, -1137796.03; -537052.69, -1137992.81; -537052.44, -1137992.68

V září až listopadu 2024 uskutečnili pracovníci Archeologického centra Olomouc, p. o., záchranný archeologický výzkum na stavbě nové komunikace k rodinným domům. Dosud neznámá lokalita je situovaná na východním okraji obce na mírném svahu obráceném k jihu s nadmořskou výškou 215–217 m. Stavbou bylo na ploše 14 × 330 m odkryto 309 sídlištních objektů a 51 hrobů z období neolitu, doby popelnicových polí, laténu a střední doby hradištní.

Obr. 20. Přerov. Pohled na výzkum sídliště kultury s lineární keramikou. Foto V. Záhorák.

Fig. 20. Přerov. View of the excavation area of the Linear Pottery culture settlement. Photo by V. Záhorák.

Většina objektů (cca 300) je datována do staršího i mladšího stupně kultury s lineární keramikou. Po typologické stránce se mezi objekty vyskytly sloupové jamky, žlábký, zásobní jámy, stavební jámy i rozsáhlé hliníky. Osada byla v severní části ohraničena žlabem (obj. 28–29) zachyceným v celé šířce komunikace (obr. 20). Na celé ploše sídliště bylo prozkoumáno několik koncentrací sloupových jamek, které ovšem netvořily jednoznačné půdorysy dlouhých domů. Na okrajích několika soujámí se podařilo objevit pece, jejichž dna byla vyložena říčními oblázky. Výplně objektů obsahovaly hojné nálezy keramiky, štípané kamenné industrie, mazanice a dvoudílných ručních mlýnků. Zvířecí kosti se až na výjimky nedochovaly.

Literatura

Neuvejeno.

Summary

In autumn 2024, a rescue excavation was carried out in connection with the construction of a new access road to family houses in Přerov-Dluhonice (Přerov District), in the K Polí Street. More than 300 sunken features were excavated, most of which have been attributed to a previously unknown settlement of the Linear Pottery culture (Fig. 20).

Marek Kalábek

Rokytnice (k. ú. Rokytnice u Přerova, okr. Přerov) „Nad Oborou“, parc. č. 457/1.

Kultura lineární keramiky. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4692733N, 17.3861194E

V roce 2023 se podařilo terénnímu archeologovi Muzea Komenského v Přerově během povrchového sběru provedeného v trati „Nad Oborou“ na katastru Rokytnice u Přerova lokalizovat dosud neznámé sídliště kultury s lineární keramikou. Orbou porušené sídlištní objekty byly zaznamenány na parc. č. 457/1, při nepevně polní cestě vedoucí k pravému břehu bezejmenné vodoteče napájející Návesní rybník poblíž severního okraje intravilánu obce. Lokalita se nachází v jihovýchodní části táhlého zaobleného hřebetu v nadmořské výšce 222 m. V předmětném prostoru jsou narušeny podložní pestré písčité štěrky pleistocenního stáří, v nichž byl zaznamenán početný výskyt valounů révauit.

Během prospekce byl shromážděn menší soubor zlomků keramiky. Jeden fragment výdutě je zdoben kurvilineárním ornamentem. Keramická hmota zlomků silnostěnných nádob vykazuje nápadné množství ostřiva.

Kolekci kamenné štípané industrie tvoří pouze ústěpy silicitu glacienních sedimentů a silicitu krakovsko-čenstochovské jury.

Kamenná broušená industrie je zastoupena pouze jedním exemplářem. Jedná se o torzo sekerky lichoběžníkovitého tvaru se zaobleným příčným průřezem (obr. 21). Celková délka sekery je činí 70 mm. Maximální dochovaná šířka činí 46 mm a tloušťka 10 mm. Hmotnost torza artefaktu činí 49,8 g. Povrch sekerky byl nerovnoměrně obroušen. Předmět byl zhotoven z metabazitu pocházejícího patrně z oblasti Jeseníku, čemuž by odpovídala i magnetická susceptibilita, jejíž naměřená hodnota dosahovala hodnoty okolo $0,30 \times 10^{-3}$ SI jednotek.

Stopy pravěkého blíže nedatovaného osídlení polohy „Nad Oborou“ byly prokázány již v minulosti, kdy byly pracovníky Ústavu archeologické památkové péče Brno v rámci záchranného výzkumu zachyceny nevýrazné sídlištní aktivity (Šmíd 2004, 179).

Obr. 21. Rokytnice. Neolitická sekera. Foto Z. Schenk.

Fig. 21. Rokytnice. Neolithic axe. Photo by Z. Schenk.

Literatura

Šmíd, M. 2004: Rokytnice (okr. Přerov). *Přehled výzkumů* 45, 179.

Summary

In 2023, a surface survey conducted in the ‘Nad Oborou’ field (plot No. 457/1) in the Rokytnice u Přerova cadastral area (Přerov District) yielded evidence of a Neolithic settlement, probably associated with the Linear Pottery culture. The finds included pottery fragments, a chipped stone industry, and a polished stone axe (Fig. 21). Traces of prehistoric occupation in the ‘Nad Oborou’ field had already been documented in the past when archaeologists from the Institute for Archaeological Heritage Brno recorded indistinct settlement features during a rescue excavation (Šmíd 2004, 179).

Zdeněk Schenk, Antonín Přichystal

Sivice (okr. Brno-venkov)

Východní okraj intravilánu, parc. č. 799/1.

Neolit. Sídliště. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2039658N, 16.7868067E

Při novostavbě rodinného domu na parcele č. 799/1 byla na východním okraji obce Sivice dokumentována superpozice kruhových pecí rámcově neolitického stáří s pracovními plochami vyloženými fragmenty zrnitěrek. Plocha výzkumu byla součástí lokality rozprostírající se na rozmezí katastrů Sivic a Pozořic (Geislerová, Parma eds. 2018, 288–289).

Literatura

Geislerová, K., Parma, D. (eds.) 2018: *Výzkumy – Ausgrabungen* 2011–2016. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Summary

During the construction of a new family house on plot No. 799/1, located on the eastern edge of Sivice (Brno-Country District), a superposition of circular kilns of broadly Neolithic date was documented, along with working surfaces lined with fragments of quern stones. The investigated area forms part of a large site that extends across the cadastral areas of Sivice and Pozořice (Geislerová, Parma eds. 2018, 288–289).

David Parma

Slavětice (okr. Třebíč)

„Zabítý“.

Neolit–eneolit. Neurčený areál. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1089667N, 16.1362333E

V rámci realizace projektu regionální spolupráce „Střední Pohlaví jako součást historické stezky spojující Českomoravskou vrchovinu s jihomoravskými úvaly“ probíhaly v roce 2024 v prostoru vodních nádrží Mohelno a Dalešice terénní povrchové prospekce. Jejich hlavním cílem bylo monitorování a dokumentace intenzivní vodní eroze, která díky neustálému kolísání hladiny způsobuje rozplavování pokryvných sedimentů na březích nádrží, a tím i odkrývá dosud neznámé archeologické lokality. Při pravidelných odstávkách přečerpávací elektrárny Dalešice jsou proto prováděny celodenní prospekce s pomocí raftu, který umožňuje efektivní pohyb v prostoru nádrží a zároveň možnost průzkumu i některých ze břehů špatně dostupných míst. Nově se tímto způsobem podařilo doložit lidské aktivity na nevýrazné ostrožně situované nad pravým břehem řeky Jihlavy, u východního okraje tratě „Zabítý“ se stejnojmennou vrcholovou kótou 427 m. Lokalita se nachází na rozhraní katastrů obcí Slavětice a Dukovany (k. ú. Skryje nad Jihlavou) v nadmořské výšce 290–300 m. Jedná se o polohu skrytou v hluboce zaříznutém údolí řeky Jihlavy, která je navíc chráněna od jihozápadu prudkými skalnatými svahy, které nad lokalitou utvářejí amfiteátr otevřený k severovýchodu. Při povrchovém sběru erodovaného svahu (částečně pokrytého většími kameny; obr. 22) byl nalezen jeden otřelý keramický střep a odštěpovač na zlomku masivní retušované čepele z rohovce typu Krumlovský les variety I, který lze však klasifikovat i jako sekundárně použité mikrojádro těžené rozštěpovací technikou. Nalezeny zde byly také dva drobné úštěpy zhotovené z valounového křemene a křišťálu, jejichž artificialita je však nejistá. Prozatím blíže nespecifikovatelné lidské aktivity v této poloze můžeme jen předběžně rámcově datovat do období neolitu až eneolitu. Lokalita bude nadále průběžně monitorována.

Obr. 22. Slavětice. Pohled na lokalitu od východu. Foto J. Bartík.

Fig. 22. Slavětice. View of the site from the east. Photo by J. Bartík.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

In 2024, several surface surveys were conducted in the area around the Mohelno and Dalešice reservoirs. The investigation

was prompted by the regional cooperation project ‘Middle course of the River Jihlava as part of the historical route connecting the Bohemian-Moravian Highlands with the South Moravian valleys’ and recorded previously unknown human activity on an indistinct promontory above the right bank of the River Jihlava, on the eastern edge of the ‘Zabítý’ field (Fig. 22). The site lies on the boundary between Slavětice and Dukovany (Skryje nad Jihlavou cadastral area, Třebíč District). The as-yet-unspecified human activities, represented by a few pottery and chipped stone finds, can only be broadly dated to the Neolithic to Eneolithic periods.

Jaroslav Bartík, Petr Škrdla, Milan Vokáč, Aleš Hoch,
Tomáš Rohovský, Marcel Lengyel

Stálky (okr. Znojmo)

„Zedlitzfeld“.

Mladší neolit. Ojedinelý artefakt. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.8736314N, 15.6745417E

Při povrchovém průzkumu byl cca 350 m od severozápadního okraje obce Stálky na Znojemsku objeven polotovar masivní sekery z páskovaného amfibolitu. Polotovar má protáhle trapézovitý tvar o rozměrech 133 × 72 × 27 mm a váží 335 g. Artefakt je pouze hrubě oštřípán beze stop po jemnější piketáži či broušení (obr. 23). Jedná se o soliterní nálezní mimo sídlištní prostředí, avšak v prostoru primárního výchozu zmíněné suroviny. Zdejší amfibolity patří z geologického hlediska do podhradské jednotky, která je právě na amfibolity neobyčejně bohatá (Matějovská et al. 1992). Další doprovodný materiál nebyl povrchovým průzkumem v okolí místa nálezu získán, nelze však v tomto prostoru vyloučit existenci drobné dílny. Magnetická susceptibilita osciluje mezi 0,198–0,206 × 10⁻³ SI jednotek. Amfibolity, včetně páskované variety, byly doplňkově využívány na produkci broušené kamenné industrie v prostoru jihozápadní Moravy takřka po celý neolit a eneolit (Přichystal 2001; 2009, 183;

Obr. 23. Stálky. Polotovar sekery z páskovaného amfibolitu. Foto J. Bartík.

Fig. 23. Stálky. Semi-finished axe made of striped amphibolite. Photo by J. Bartík.

Bartík 2013, 132). Těžiště jejich využívání však spadá do období mladšího neolitu, kam bychom mohli na základě tvaru zamýšleného cílového produktu, s určitou rezervou, datovat i popisovaný polotovár. Tomu na základě současných poznatků odpovídá i intenzita neolitického osídlení v oblasti západního Vranovska, kde dominují pozůstatky sídlišť z fáze IIb (v sousedním Waldviertelu typ Wolfsbach). Jde o první známý nález z doby kamenné, který byl na katastru Stálek učiněn.

Literatura

Bartík, J. 2013: Broušená a ostatní kamenná industrie kultury s moravskou malovanou keramikou z prostoru nejzápadnější Moravy. In: M. Metlička (ed.): *Příspěvky z 31. pracovního setkání Otázky neolitu a eneolitu našich zemí*. Archeologie v západních Čechách 6. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 118–154.

Matějovská, O. et al. 1992: *Geologická mapa ČR 1:50 000. List 33-22 Vranov nad Dyjí*. Praha: Český geologický ústav.

Přichystal, A. 2001: Neolitické-eneolitické broušené artefakty v České republice z hlediska kamenných surovin. *Pravěk. Nová řada* 2000/10, 41–70.

Přichystal, A. 2009: *Kamenné suroviny v pravěku východní části střední Evropy*. Brno: Masarykova univerzita.

Summary

A semi-finished massive axe made of striped amphibolite (Fig. 23) was discovered during a surface survey, approximately 350 m from the north-west edge of Stálky (Znojmo District). It is a solitary find outside the settlement but in the area of the primary raw material source. No other archaeological material was recovered by surface prospections in the vicinity of the site, but a small workshop, likely dating to the Late Neolithic period, could be identified here in the future.

Jaroslav Bartík, Milan Vokáč, Petr Kotrba

Štítary (okr. Znojmo)

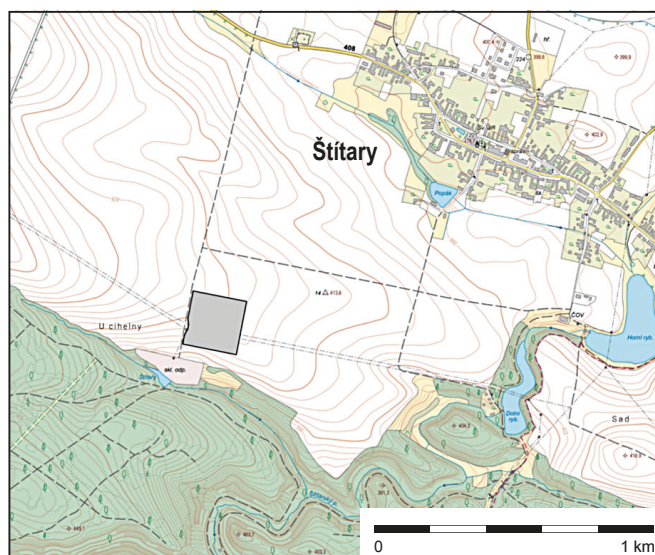
„U Cihelny“, „Hofbreiten“, „Baadfeld“.

Lengyelská kultura. Sídliště, příkopové ohrazení. Geofyzikální průzkum. Průzkum. Uložení nálezu: Jihomoravské muzeum ve Znojmě, p. o.

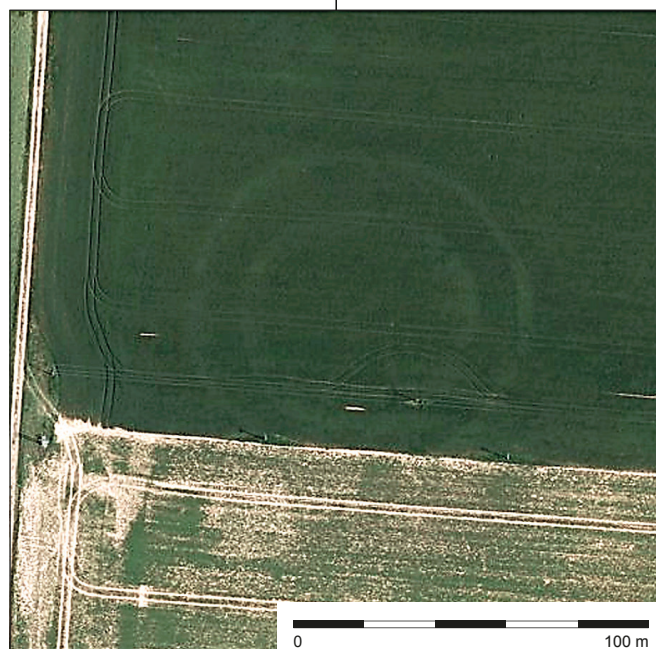
Lokalizace: WGS-84: 48.9288000N, 15.8307122E

Na jaře roku 2024 objevil pan M. Steffel při prohlížení ortofotomap zemského povrchu porostové příznaky dvojitého kruhového areálu (obr. 24) v jižní části katastru obce Štítary na Znojemsku. Svůj nález ohlásil územně příslušné organizaci a následně zde pod záštitou Jihomoravského muzea ve Znojmě proběhly ověřovací povrchové sběry, které potvrdily v širším okolí příznaků existenci doposud neznámé neolitické lokality. Ta se nachází cca 1,2 km jihozápadně od kostela ve Štítarech, v původní trati „Hofbreiten“ (dnes známé jako trať „U Cihelny“), a pokračuje východním směrem do tratě v minulosti zvané „Baadfeld“. Z geografického hlediska se sídliště rozprostírá na táhlém, plochém hřebtu ukloněném mírně k JVV, pouze při jižním okraji polohy je svah prudší a klesá do údolí drobné bezejmenné vodoteče, jež se o několik set metrů dále vlévá do Štítarského potoka. Nadmořská výška v prostoru sídliště osciluje mezi 417–421 m. Geologické podloží je tvořeno sprašovými hlínami.

Vícečetnými povrchovými sběry zde bylo získáno již několik stovek artefaktů, mezi kterými se nachází zlomky keramiky (staršího i mladšího stupně lengyelské kultury a vyloučit nelze u několika nezdobených výdutí ani příslušnost ke kultuře

Plocha geofyzikálního průzkumu

Obr. 24. Štítary. Plocha geofyzikální prospekce a porostové příznaky dvojitého rondelu. Podkladová mapa: mapy.cz; autor J. Bartík, D. Cibulka.

Fig. 24. Štítary. Area of geophysical survey and cropmarks of the double rondel. Base map: mapy.cz; author J. Bartík, D. Cibulka.

s lineární keramikou) a štípaná, broušená i ostatní makrolitická kamenná industrie. V surovinovém spektru štípané kamenné industrie převažuje rohovec typu Krumlovský les varieta II nad varieta I a dalšími lokálními surovinami jako například křemičitou zvětralínou serpentinitů typu plazma či kusovým až mírně krystalovaným křišťálem, který pochází zejména z trhlín v místních biotitických rulách a světlých ortorulách gřfolské jednotky moldanubika. Prozatím ojediněle se zde vyskytují i suroviny importované ze vzdálenějších zdrojů. Jedním kusem jsou zastoupeny plattensilex typu Arnhofen a obsidián. Za zmínku stojí také čepelové škrabadlo zhotovené z rohovce typu Olomučany (76 km vzdálenou čarou od zdroje). Soubor je relativně bohatý na nástroje, mezi kterými převládají škrabadla. Dosavadní výsledky analýzy ekonomie zacházení se surovinami štípané industrie naznačují, že sídliště mělo převážně spotřební charakter. Suroviny broušené kamenné industrie jsou zastoupeny zejména

amfibolitem, který pochází nejspíše z lokálních zdrojů, a výjimečně také metabazitem typu Jizerské hory nebo porfyrickým mikrodioritem původem ze zdrojů v horním Podyjí.

Na základě pozitivního povrchového sběru zde následně proběhl ve spolupráci s pracovníky Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i., geofyzikální průzkum (obr. 24), který definitivně potvrdil existenci dvojitého rondelu se čtyřmi vstupy, orientovanými přibližně ke světovým stranám. Vstupy vnějšího příkopu rondelu jsou opatřeny dovnitř zataženými anty, které zasahují přibližně do poloviny délky plochy mezi vnějším a vnitřním příkopem a svým způsobem tak dělí rondel do čtyř téměř uzavřených segmentů. Uvnitř rondelu se nacházejí dva palisádové žlaby spojené v místech vstupů a několik dalších kruhových objektů různé velikosti. Nápadná je zejména kumulace menších kruhových jam lemujících vnitřní hrany žlabu v západní polovině rondelu. Šířka vnitřního příkopu se pohybuje mezi 5–7 m. Šířka vnějšího příkopu je více variabilní a kolísá od 5 do 12 m, přičemž v severozápadním a jihozápadním segmentu rondelu jsou patrná zvláštní nepravidelná rozšíření příkopu (pokud se nejedná o superpozici s jiným typem objektu). S konstrukcí rondelu pravděpodobně souvisejí i další dvě protáhle oválné až liniové anomálie v severovýchodním segmentu, přičemž obě přiléhají těsně k dovnitř zataženému ukončení vnějšího příkopu u severního a východního vstupu do areálu. Celkový průměr kruhového areálu mezi vnějšími hranami vnějšího příkopu činí 100 m. Vnitřní příkop dosahuje průměru 70 m a uvnitř vymezuje plochu o rozloze okolo 2,5 ha.

Aktuálně se podařilo proměřit plochu o rozloze cca 3,7 ha, na které byly determinovány kromě rondelu také stopy velmi intenzivního osídlení. Zjištěno bylo několik stovek anomálií, reprezentujících potenciální zahloubené objekty různých velikostí a tvarů, včetně několika pravidelných kvadratických/obdélníkových útvarů. Z jižní strany přiléhá k rondelu několik větších anomálií – pravděpodobně hliníků.

K celkovému rozsahu a struktuře sídliště se bude možné vyjádřit až po realizaci další etapy geofyzikálních a povrchových prospekcií, kterým se budeme věnovat v nadcházejících sezónách. Je však zřejmé, že dvojitý příkopový areál u Štítary představuje prozatím nejzápadněji položený rondel na Moravě, a zároveň přilehlé sídliště nově vymezuje severozápadní hranici dosud známých dokladů osídlení kulturou s moravskou malovanou keramikou fáze Ia. V rámci našich aktivit probíhá rovněž studium archivních pramenů, které by se mohly týkat eventuelních starších archeologických průzkumů na této lokalitě, zejména v období od konce 19. století až do roku 1945.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

In spring 2024, M. Steffel discovered cropmarks of a double circular enclosure (Fig. 24), while viewing aerial orthophotos in the southern part of the Štítary cadastral area, 'U Cihelny' field, Znojmo District). He reported the discovery to the relevant institution, and under the auspices of the South Moravian Museum in Znojmo, a surface survey was subsequently carried out, confirming the existence of a previously unknown Neolithic site. Multiple surface surveys and artefact collections have yielded several hundred artefacts, including pottery fragments (belonging to both the early and probably also later stage of the Lengyel culture), and chipped, polished, and other macrolithic stone industry. A geophysical survey was conducted at the site in cooperation with the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences in Brno (Fig. 24), which definitively confirmed the existence of a double rondel with four entrances roughly

oriented to the cardinal points. The entrances of the outer ditch have inwardly bent antae reaching approximately halfway into the space between the outer and inner ditch, effectively dividing the rondel into four almost closed segments. Inside the enclosure, two palisade trenches are connected at the entrances, along with several other circular features of various sizes. The inner ditch is 5–7 m wide, while the width of the outer ditch varies from 5 to 12 m, with irregular extensions documented in the northwestern and southwestern segments. The overall diameter of the circular enclosure between the outer edges of the outer ditch measures 100 m. The inner ditch encloses an area of 70 m in diameter, covering approximately 2.5 hectares. The double-ditched enclosure at Štítary is currently the westernmost known rondel in Moravia.

Alena Nejedlá, Milan Vokáč, Jaroslav Bartík, David Cibulka,
Michal Steffel, Vladimír Kouba

Tvarožná (okr. Brno-venkov)

„Kroukarty“, parc. č. 1065/1.

Kultura lineární keramiky. Sídlíště. Náhodný zásah/nález. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1907936N, 16.7631933E

Na skryté ploše novostavby rodinného domu byly na západním okraji Tvarožné, v trati „Kroukarty“, zachyceny ve sprašovém podloží tři sídlíštní objekty. Jeden z nich bylo možné na základě keramických nálezů datovat do kultury s lineární keramikou a další lze spojovat snad s obdobím středověku.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Three settlement pits were identified in the loess subsoil in connection with a new family house construction west of Tvarožná (Brno-Country District), in the 'Kroukarty' field. Based on the pottery finds, one of the features could be dated to the Linear Pottery culture period.

Petr Kos

Tvoříhráz (okr. Znojmo)

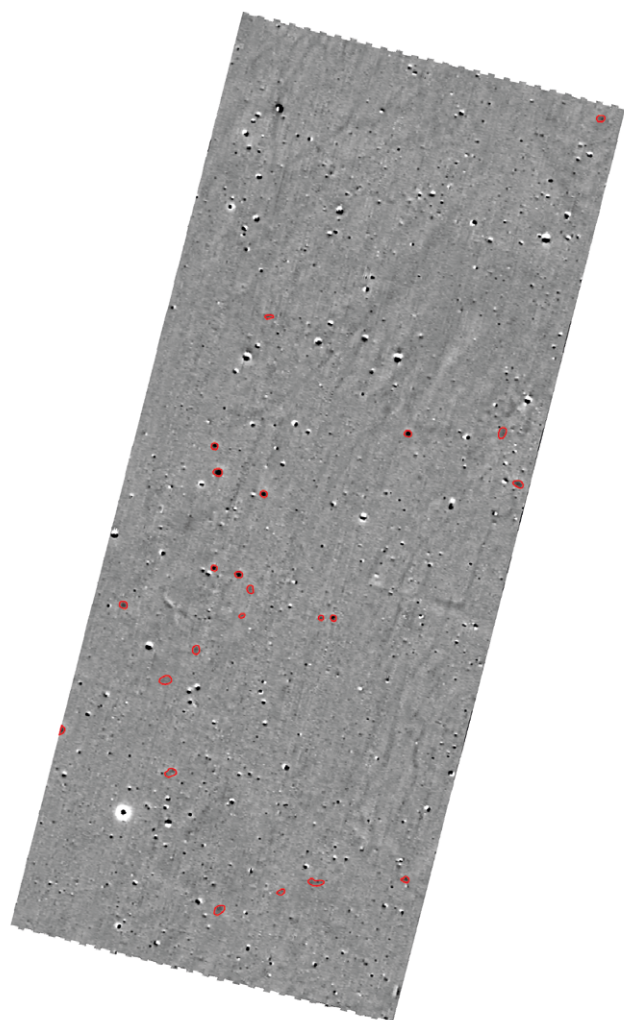
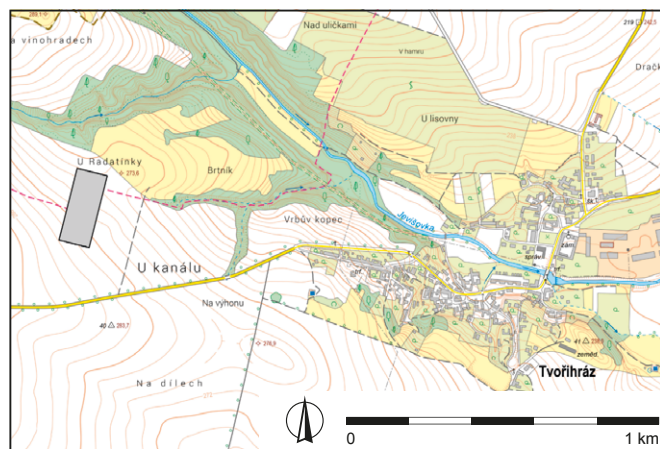
„U Radatínky“.

Zemědělský pravěk. Sídlíště. Geofyzikální průzkum. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9186664N, 16.1195644E

Na podzim roku 2024 proběhl v trati „U Radatínky“ rozprostráající se na severozápadním okraji katastru Tvoříhráze (a při jeho rozhraní s katastrem obce Výrovce) geofyzikální průzkum a povrchový sběr. Cílem realizovaných prospekcií bylo ověření kruhového porostového příznaku, který mohl představovat stopu dosud neznámého příkopového ohrazení (rondelu). Geofyzikální průzkum o rozsahu 2,37 ha byl realizován čtyřsondovým gradiometrem (sondy typu Fluxgate) FEREX 4.034 od společnosti FOERSTER.

Na výsledném magnetogramu bylo možné identifikovat celkem 23 anomálií, které s velkou pravděpodobností představují antropogenní struktury sídlištního charakteru. Zjištěno bylo také několik zřetelných liniových projevů geofluviálních sedimentů, které respektují svah lokálního reliéfu (obr. 25). Lokalita

— Plocha geofyzikálního průzkumu
— Antropogenní struktura

0 50 m

Obr. 25. Tvořihráz. Poloha a výsledek geofyzikálního průzkumu. Autor J. Bartík, D. Cibulka.

Fig. 25. Tvořihráz. Location and results of the geophysical survey. Author J. Bartík, D. Cibulka.

je situována na mírném svahu uklánějícím se k severovýchodu do údolí řeky Jevišovky protékající ve vzdálenosti 600 až 700 m. Nadmořská výška se zde pohybuje mezi 273 až 280 m. Geologické podloží je tvořeno sprašovými hlínami, přičemž na východním okraji zájmové polohy vystupuje na povrch žíla biotického granitu a terén je zde výrazně kamenitý.

Kruhovou strukturu viditelnou na aktuálních ortosnímčích zemského povrchu se geofyzikálním měřením ověřit nepodařilo. Výše zmíněné anomálie potencionálních zahloubených objektů v kombinaci s nepočtenými nálezy z povrchového sběru zde přesto dovolují předpokládat stopy lidských aktivit datovaných prozatím pouze rámcově do zemědělského pravěku.

Literatura

Neuveдено.

Summary

In autumn 2024, geophysical and surface surveys were conducted in the 'U Radatínky' field, located at the northwestern edge of the Tvořihráz cadastral area and bordering the cadastral area of Výrovce (Znojmo District). The prospections aimed to verify a circular cropmark potentially indicating an unknown ditched enclosure (rondel). The geophysical survey, covering 2.37 ha, identified a total of 23 anomalies, most likely representing anthropogenic structures of a settlement character (Fig. 25). However, the circular structure visible on current aerial photographs could not be verified through the geophysical survey. The few surface finds indicate traces of human activity dated only broadly to the farming prehistory.

Jaroslav Bartík, David Cibulka, Jaromír Kovárník, Otakar Jansa

Uničov (k. ú. Nová Dědina u Uničova, okr. Olomouc) „Valcha“, parc. č. 301.

Kultura lineární keramiky. Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum.

Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: S-JTSK: -554029.97, -1097679.31; -554028.84, -1097686.19; -553939.33, -1097670.44; -553939.08, -1097676.06

V srpnu a září 2024 provedli pracovníci Archeologického centra Olomouc, p. o., záchraný výzkum na stavbě polní cesty. Lokalita leží na mírné terásce po pravé straně mezi silnicí Uničov–Šumvald a Mlýnským potokem s nadmořskou výškou 244 m. V ploše stavby bylo zachyceno 62 sídlištních objektů z neolitu a pozdní doby bronzové a pět žárových hrobů z mladší doby bronzové. Většina zahloubených objektů však náleží sídlišti kultury s lineární keramikou. Zkoumané situace lze po typologické stránce interpretovat jako zásobní a stavební jámy, sloupové jamky a žlábk.

Literatura

Neuveдено.

Summary

In 2024, a rescue excavation was carried out in connection with the construction of an unpaved road in the 'Valcha' field (Nová Dědina u Uničova cadastral area, Olomouc District) by the Archaeological Centre Olomouc. The excavation uncovered part of a settlement dated to the Linear Pottery culture period. The investigated contexts can be interpreted as storage and construction pits, postholes, and a narrow trench.

Marek Kalábek

Valašské Meziříčí (k. ú. Bynina, okr. Vsetín)

„Paseky“, „Kopečky“, parc. č. 564/1.

Neolit–eneolit. Ojediné artefakty. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.5005061N, 17.9691261E

V rámci dlouhodobé prospekce severního břehu Rožnovské Bečvy a následně vlastní Bečvy se postoupilo do oblasti Byniny/Mštěnovic. Na rozhraní katastru těchto obcí byla kromě dvou kovových artefaktů z doby římské (viz oddíl Doba římská a stěhování národů) nalezena také štípaná kamenná industrie zřejmě neolitického až eneolitického stáří. Reprezentativní je zejména přibližně 4 cm dlouhý zlomek čepele. Ostatní nálezy reprezentují především drobné zlomky. V roce 2025 bude na této nové lokalitě probíhat opakovaná povrchová prospekce.

Literatura

Neuveдено.

Summary

As part of long-term prospection along the northern bank of the River Rožnovská Bečva and the main course of the River Bečva, the survey progressed into the area of Bynina/Mštěnovice (Bynina cadastral area, Vsetín District). At the boundary between these two cadastral areas, chipped stone industry dating from the Neolithic to Eneolithic periods was discovered in the 'Paseky' and 'Kopečky' fields. Further surface surveys are planned at this newly identified site in 2025.

Samuel Španihel

Věrovany (okr. Olomouc)

„Zadní celky“, parc. č. 1568/2.

Neolit–eneolit. Ojedínělý artefakt. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4635290N, 17.2479120E

Dne 15. 2. 2024 našel M. Komínek, spolupracovník Muzea Komenského v Přerově, p. o., při západním okraji katastru obce Věrovany v poloze „Zadní celky“ ojedínělý exemplář kamenné broušené industrie – kompletní sekerku. Místem nálezu je poloha situovaná na levobřežní straně říčky Blata, která představuje pravostranný přítok řeky Moravy. Jde o severní okraj zarovnané táhlé vyvýšeniny, která převyšuje okolní říční nivu. Artefakt byl nalezen poblíž vrcholové kóty 205,7 m n. m.

Doklady nejstaršího osídlení na katastru obce Věrovany lze klást do období neolitu. V literatuře jsou zmiňovány nálezy kultury s lineární keramikou a moravskou malovanou keramikou (Vránová 2011, 71–80).

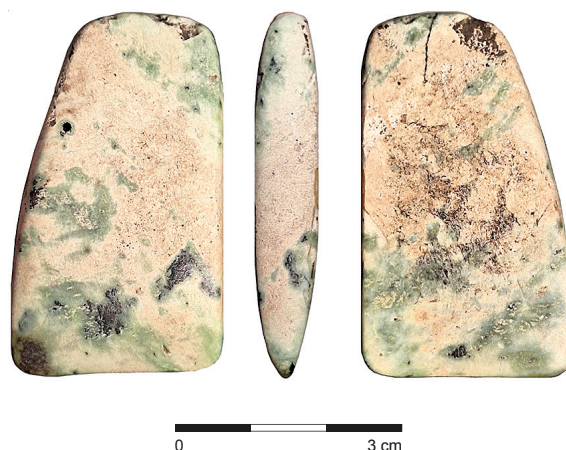
V případě popisovaného nálezu se jedná o kompletní dokonale vybroušenou sekerku lichoběžníkovitého tvaru s obdélným příčným průřezem a rovným ostrím (obr. 26).

Celková délka artefaktu je 47 mm. Maximální šířka činí 28 mm a tloušťka 9 mm. Hmotnost kamenného předmětu dosahuje 22,65 g. Předmět byl zhotoven ze skvrnitého nefritu (světle a černozelelé skvrny na bělavě okrovém pozadí) a makroskopicky je v podstatě totožný s dobře doloženou surovinou tří nefritových seker z Moravy popsanych dříve (cf. Přichystal et al. 2023). Zejména sekera z Hlinska je rozměrově, váhově i hodnotou magnetické susceptibilitě téměř identická (45 × 21 × 10 mm,

hmotnost 26,95 g; MS 0,22 × 10⁻³ SI jednotek). Magnetická susceptibilita sekery z Věrovan dosahovala hodnoty kolem 0,16 × 10⁻³ SI jednotek. Přírodní zdroj nefritu ve východní části střední Evropy se nacházel u Jordanova v jižním Polsku (Přichystal 2009, 190–191).

Z chronologického hlediska lze nestratifikovaný nález sekery z Věrovan rámcově datovat od období neolitické lengyelské kultury až do po závěr vývoje eneolitické kultury nálevkovitých pohárů.

Exemplář sekery z Věrovan na Olomoucku rozšiřuje počet dosud zveřejněných (či v současnosti předložených do tisku) předmětů zhotovených z nefritu, které byly nalezeny na území Moravy (cf. Přichystal et al. 2019, 289–304; Přichystal et al. 2023, 53–60).

Obr. 26. Věrovany. Nefritová sekerka. Foto Z. Schenk.

Fig. 26. Věrovany. Nephrite axe. Photo by Z. Schenk.

Literatura

Přichystal, A. 2009: *Kamenné suroviny v pravěku východní části střední Evropy*. Brno: Masarykova univerzita.

Přichystal, A., Kovář, J. J., Kuča, M., Fridrichová, K. 2019: The jadeite-omphacite and nephrite axeheads in Europe. The case of the Czech Republic. In: R. Gleser, D. Hofmann (eds): *Contacts, boundaries & innovation in the fifth millennium. Exploring developed Neolithic societies in central Europe and beyond*. Leiden: Sidestone Press, 289–304.

Přichystal, A., Rataj, P., Všianský, D. 2023: Petroarchaeological investigation of three nephrite axes from Moravia and Czech Silesia. *Přehled výzkumů* 64(1), 53–60.

Vránová, V. 2011: Archeologické nálezy a lokality na katastru Věrovan, Nenakonice a Rakodav. *Střední Morava* 31, 71–80.

Summary

A unique small polished nephrite axe (Fig. 26) was discovered in 2024 during a surface survey in the 'Zadní celky' field (Věrovany cadastral area, Olomouc District). The artefact measures 47 mm in length, with the width ranging from 28 mm at the cutting edge to 17 mm at the butt. Its maximum thickness is 9 mm, and the artefact weighs 22.65 g. The axe has a mottled surface, featuring green spots on a whitish-grey background. This rare polished artefact can be broadly dated to either the Neolithic Lengyel culture or the Eneolithic Funnel Beaker culture.

Zdeněk Schenk, Antonín Přichystal, Miroslav Komínek

Veverské Knínice (okr. Brno-venkov)**„Stráž“.**

Neolit. Neurčený areál. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: dočasně u autora.

Lokalizace: WGS-84: 49.2329250N, 16.3959522E

Při přípravě publikace o pravěkém osídlení obce Veverské Knínice byla náhodně zjištěna v místní škole kolekce archeologických nálezů sestávající převážně z kamenné industrie. Hned při prvním ohledání se ukázalo, že se jedná o velice cenné nálezy s poměrně solidní základní doprovodnou dokumentací u některých artefaktů. V současné době se hledají další prameny k doplnění celé sbírky, která byla získána v minulých desetiletích 20. století. Na první pohled je u místního badatele patrné zaměření především na kamennou industrii. Keramiku reprezentuje pouze několik kusů střepů mladohradištního až pozdněhradištního stáří někde z širšího prostoru obce.

Několik kusů broušené kamenné industrie pochází z polohy „Stráž“. Ta je situována jižně až jihovýchodně od obce. Proveden byl ověřovací průzkum zájmové tratě, zatím se však nepodařilo zjistit přesnou polohu lokality, která není z dřívější literatury známa.

Seznam nálezů:

1. torzo štíhlého sekeromlatu; uražený týl v místě provrtu; amfibolický diorit.
2. torzo masivní sekery s rovným ostřím a s oválným příčným průřezem, poškozená týlová část; amfibolický diorit.
3. torzo masivní sekery s rovným ostřím a s oválným příčným průřezem, podélný průřez je nepravidelný, poškozena je týlová část; metabazit typu Želešice.
4. břitová část sekery s mírně plankonvexním průřezem; metabazit typu Jizerské hory.
5. torzo drobné ploché sekerky s poškozeným týlem a odraženou břitovou částí a oválným příčným průřezem; metabazit typu Želešice.
6. hraněná mírně lichoběžníková sekerka s rovným ostřím s obdélným příčným ostřím; metabazit typu Želešice.

Podle předběžného posouzení se jedná o artefakty, které by šlo chronologicky zařadit do mladého neolitu s přesahem do eneolitu, u jednoho artefaktu lze uvažovat i o starší komponentě (kultura s lineární keramikou?). Více informací snad přinese další průzkum.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

While preparing a publication on the prehistoric occupation of Veverské Knínice (Brno-Country District), a collection of archaeological finds, consisting mostly of the stone industry, was accidentally discovered at the local school. Several pieces of polished stone industry (fragments of axes and battle axes) originate from the 'Stráž' field, located to the south and southeast of the village. A verification survey was carried out in the area of interest; however, the precise location of the site, unknown in the literature, has not yet been identified.

Martin Kuča, Antonín Přichystal

Viničné Šumice (okr. Brno-venkov)**„Za Humny“, parc. č. 1812/1.**

Neolit–eneolit. Sídliště. Náhodný zásah/nález. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2118547N, 16.8239092E

V roce 2024 proběhl záchraný archeologický výzkum vyvolaný výstavbou mateřské školy ve Viničných Šumicích v poloze „Za Humny“. Na severovýchodním okraji stavební plochy bylo zachyceno a následně zdokumentováno několik větších sídlištních objektů (stavební jáma, hliníky?), které je možné na základě získaného materiálu zařadit rámcově do období mladšího neolitu až eneolitu.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

In 2024, a rescue excavation was conducted prior to the construction of a kindergarten in the 'Za Humny' field in Viničné Šumice (Brno-Country District). Several large settlement features (a long pit, clay pits?) were identified. Based on the recovered material, the site can be broadly dated from the Late Neolithic to the Eneolithic period.

Petr Kos

Zábřeh (k. ú. Zábřeh na Moravě, okr. Šumperk)**„Měkkýš“, parc. č. 4248/1.**

Kultura lineární keramiky. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Šumperku, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.8853592N, 16.9051775E; 49.8868939N, 16.9003925E; 49.8871150N, 16.9032033E

Opakovanými povrchovými sběry místních nadšenců do historie (M. Ján, J. Zapletal, D. a S. Kučerovi) byla na jaře 2024 v poloze „Měkkýš“ objevena dosud neznámá pravěká lokalita. Situována je v rovinatém terénu severně silnice Zábřeh–Lesnice a západně od drobné bezejmenné vodoteče (umělé strouhy). Identifikovaná koncentrace nálezů se v její západní části zřejmě překrývá s budoucí trasou plánované silniční stavby I/44 Zábřeh, obchvat.

Nalezen zde byl větší soubor štípané kamenné industrie (různé nástroje, zbytek jádra a odpad z výroby), broušená industrie (malá plochá sekerka a část vrтанého nástroje) a také zlomky keramiky náležející patrně kultuře s lineární keramikou. Relikt vrтанého broušeného nástroje by však mohl naznačovat i přítomnost osídlení v mladším neolitu či eneolitu.

Nejbližší soudobou lokalitou je známé sídliště v poloze Postřelmov – „U Františka“ (Goš, Halama 2006), vzdálené cca 1,7 km seвероzápadním směrem.

Literatura

Goš, V., Halama, J. 2006: Postřelmov (okr. Šumperk). *Přehled výzkumů* 47, 112–114.

Summary

A new prehistoric site was identified in 2024 through surface surveys in the 'Měkkýš' field (Zábřeh na Moravě cadastral area, Šumperk District). Finds included a larger assemblage of chipped

stone industry (tools, a core remnant, and production waste), polished industry (a small flat axe and part of a drilled tool), and also pottery fragments, likely associated with the Linear Pottery culture.

Jakub Halama

Zdounky (okr. Kroměříž)

Ul. Cvrčovská; „U Kaple“, parc. č. 1057/17, 1057/18, 1057/20, 1057/21, 1057/24.

Kultura lineární keramiky. Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o., inv. č. AU230–AU234; AU235–AU254; AU256–AU258; AU517–AU542; AU543.

Lokalizace: WGS-84: 17.32868E, 49.22735N

Při rozšiřování zástavby individuálního bydlení v lokalitě „U Kaple“ (ul. Cvrčovská) v katastru Zdounky bylo zkoumáno pět parcel, na kterých byly doloženy další archeologické objekty (obr. 27, 28) náležející k jedné či druhé ze dvou dříve doložených

sídlištních komponent, a to buď ke kultuře s lineární keramikou (Popelka, Paulus 2022) nebo kultuře zvoncovitých pohárů (Popelka, Paulus 2023). Průběžně tak dochází ke zpřesňování a aktualizaci rozsahu a prostorové struktury této archeologické lokality.

Literatura

Popelka, M., Paulus, M. 2022: Zdounky (okr. Kroměříž).

Přehled výzkumů 63(1), 146.

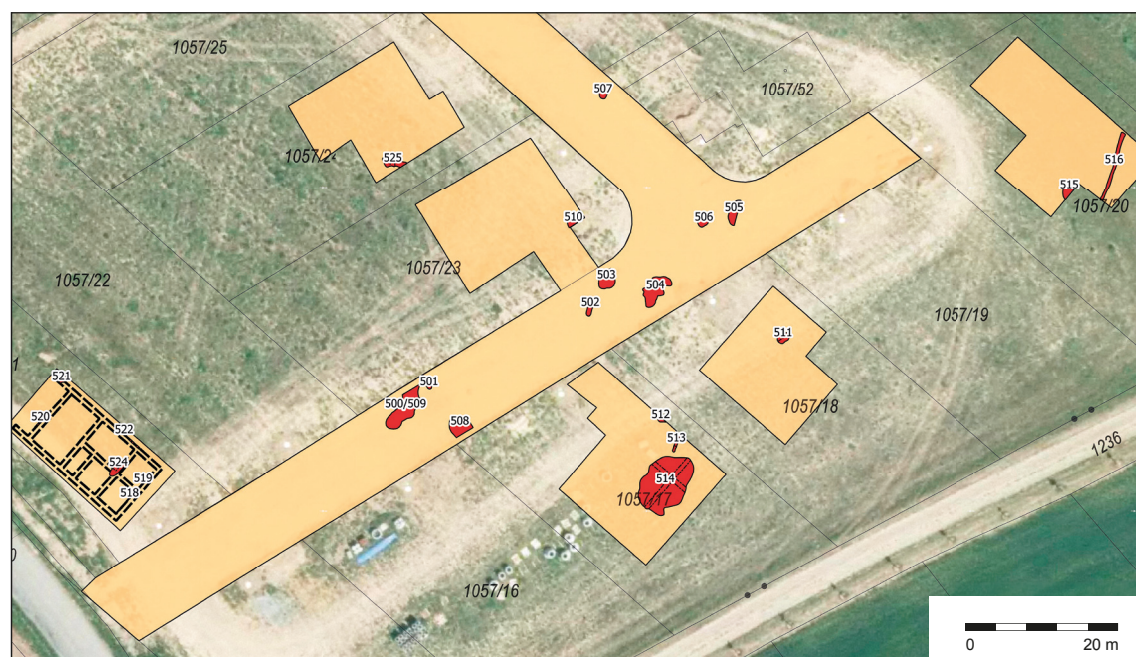
Popelka, M., Paulus, M. 2023: Zdounky (okr. Kroměříž).

Přehled výzkumů 64(1), 219–220.

Summary

The ongoing construction of family houses in the ‘U Kaple’ field (Cvrčovská Street) in Zdounky (Kroměříž District) continues to yield new insights into a previously documented archaeological site comprising two occupation phases: the Linear Pottery culture and the Bell Beaker culture (Popelka, Paulus 2022; 2023). In 2024, settlement activity of varying intensity was recorded on five additional plots (Fig. 27, 28).

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Obr. 27. Zdounky. Aktualizovaný celkový plán lokality. Autor M. Popelka.

Fig. 27. Zdounky. Updated overall plan of the site. Author M. Popelka.

Obr. 28. Zdounky. Letecký pohled na lokalitu. Foto M. Popelka.

Fig. 28. Zdounky. An aerial view of the site. Photo by M. Popelka.